

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΣΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΤΗΝ
ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 80'**

THE ASRTISTS IN THESSALONIKI FROM 1980-1990

**ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΓΙΟΥΨΑΝΗ ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ
ΑΕΜ: 3113**

**ΕΠΟΠΤΗΣ: κ. ΤΑΜΟΥΤΣΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΟ
ΠΑ.ΔΥ.ΜΑΚ.**

**Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: κα. ΒΑΜΒΑΚΙΔΟΥ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΠΑ.ΔΥ.ΜΑΚ**

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	3
Περίληψη.....	3
Λέξεις-Κλειδιά.....	4
Εισαγωγή.....	4
ΜΕΡΟΣ 1 ^ο	
1.1Καλλιτέχνες της Θεσσαλονίκης και τα έργα τους.....	6
1.2Καλλιτέχνες.....	9
ΜΕΡΟΣ 2 ^ο	
2.1Τι είναι Τέχνη-Ορισμός.....	41
2.2Τέχνη και Εκπαίδευση.....	43
2.3Κύριοι στόχοι της καλλιτεχνικής αγωγής.....	45
2.4Δραστηριότητες.....	45
2.5Καλλιτεχνική ανάπτυξη του παιδιού σε νηπιαγωγείο και δημοτικό.....	55
2.6Πως επηρεάζει η τέχνη την Εκπαίδευση.....	56
ΜΕΡΟΣ 3 ^ο	
Συνέντευξη Ζωγράφου και Καθηγητή Τσακίρη Γιώργου.....	59
Συμπεράσματα.....	62
Βιβλιογραφία.....	63

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στους καθηγητές μου, κ. Ταμουτσέλη Νικόλαο και κα. Βαμβακίδου Ιφιγένεια, που κατά την διαδικασία υλοποίησης της πτυχιακής μου εργασίας, μου έδωσαν πολύτιμες συμβουλές και γνώσεις, που στήριξαν αυτή μου την προσπάθεια.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία με θέμα « Οι Καλλιτέχνες της Θεσσαλονίκης την δεκαετία του 80'» εκπονήθηκε στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών της Φλώρινας και πρόκειται για ερευνητική εργασία.

Στόχος της εργασίας ήταν η ανάδειξη της ζωής και των έργων των καλλιτεχνών της Θεσσαλονίκης, τη δεκαετία του 80' και έπειτα. Καθώς επίσης και πως τα έργα τους επηρεάζουν και συνδέονται με την εκπαίδευση και τον τρόπο με τον οποίο τα αντιλαμβάνονται τα παιδιά σήμερα.

Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος, για το πως αντέδρασαν, επικοινωνήσαν ακόμα και ταυτίστηκαν κάποια από τα νήπια με τα έργα συγκεκριμένων καλλιτεχνών.

Τέλος, σημαντική είναι η ζωντανή συνέντευξη με έναν από τους σημαντικότερους καλλιτέχνες που ασχολήθηκα στην παρούσα εργασία, τον Γιώργο Τσακίρη, αφού μας μίλησε για την ζωή του, τα έργα του, ταξίδια και εκθέσεις του, την δική του προσωπική άποψη για την τέχνη και εκπαίδευση και πως έχουν επηρεάσει όλα αυτά τη ζωή του μέχρι και σήμερα.

The present task with subject ‘‘The artists of Thessaloniki at 80’s’’ has been done at the University of Western Macedonia and specific at the faculty of Primary Education of Florina and its how to do with bibliographical research.

The target of the research was the prominence of life and also the artwork of the artists of Thessaloniki at the decade of 80’s and afterward. Sa also how the artwork of artists affect and connect with education and the way that children can understand them nowadays.

Noteworthy is the observation that came out in the limits of school environment, at how they react, connect even identify the children who go at the Kindergarden with the artwork of specific artists.

Finally, the line interview with one of the most important artists that I occupied with, at this certain task, George Tsakiris, is important, since he told us about his life, his artwork, trips and expositions, for this personal aspect for art and education and how all these have affected his life until now.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

Καλλιτέχνες, δεκαετία 80’, εκπαίδευση, σχολικό περιβάλλον, παιδιά, ταύτιση, τέχνη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η τέχνη είναι το σύνολο της ανθρώπινης δημιουργίας με βάση την πνευματική κατανόηση, επεξεργασία και ανάπλαση, κοινών εμπειριών της καθημερινής ζωής σε σχέση με το κοινωνικό, πολιτισμικό, ιστορικό και γεωγραφικό πλαίσιο στο οποίο διέπονται.

Αποτελεί μια ευρύτερης ερμηνείας ονομασία και χρησιμοποιείται για να περιγράψουμε τη διαδικασία, της οποίας προϊόν είναι κάτι το μη φυσικό, το οποίο ακολουθεί τους κανόνες του δημιουργού.

Ακόμα το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί έναν επίσημο φορέα κουλτούρας, πολιτισμού και παιδείας, αφού μέσω των ευκαιριών μάθησης που προσφέρει στους μαθητές, στοχεύει στην ανάπτυξη ορισμένων οριζόντιων ικανοτήτων, καθώς και στη διαμόρφωση ορισμένων στάσεων και συμπεριφορών, ώστε να είναι σε θέση αργότερα να συνεισφέρουν ως ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες στη διαμόρφωση της κοινωνίας και την ανάπτυξη του πολιτισμού (ΔΕΠΠΣ, 2003). Προκειμένου να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος, χρειάζεται να λαμβάνεται υπόψη τόσο από τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, όσο και από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο οι μαθητές απεικονίζουν τι σκέφτονται, τι αισθάνονται και τι φαντάζονται κατά την εκπαιδευτική πράξη. Καταλήγουμε, επομένως, στο ότι τουλάχιστον οι εκπαιδευτικοί κατά την εκπαιδευτική διεργασία χρειάζεται να αξιοποιούν συστηματικά κατάλληλα μέσα και μεθόδους διδασκαλίας, στόχος των οποίων να είναι η καλλιέργεια και η ανάπτυξη του πνεύματος των μαθητών.

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως οι τέχνες προσφέρουν ποικιλία απεικονίσεων και στην περίπτωση που αξιοποιούνται συστηματικά κατά την εκπαιδευτική πράξη, κάνουν την διδασκαλία μας περισσότερο αποτελεσματική και συμβάλουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη του μαθητή.

Η επαφή των μαθητών με τις τέχνες και η συστηματική αξιοποίηση τους κατά την εκπαιδευτική διεργασία, συμβάλει εξίσου στη νοητική ανάπτυξή τους, στην καλλιέργεια και ανάπτυξη βασικών οριζόντιων ικανοτήτων (π.χ. κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, ενσυναίσθηση) και κατ' επέκταση στην μετάβαση τους σε ένα ανώτερο στάδιο συνειδητοποίησης του εαυτού τους.

Στο 1^ο μέρος λοιπόν γίνεται αναφορά σε επιλεγμένους και πιο σημαντικούς Καλλιτέχνες της Θεσσαλονίκης, όπου άφησαν το στίγμα τους και συνεχίζουν ακόμα κάποιοι από την δεκαετία του 80' μέχρι και σήμερα, με τα έργα τους, τις εκθέσεις τους, τις απόψεις τους και πως έχουν επηρεάσει τις ζωές τους και αυτό που είναι σήμερα.

Στο 2^ο μέρος, πραγματοποιείται μια παρατήρηση-δραστηριότητα στα πλαίσια σχολικού περιβάλλοντος, σχετικά με το πως αντιλαμβάνονται τα νήπια διάφορα έργα καλλιτεχνών, πως τα διακρίνουν, πόσο καλά μπορούν να αντιγράψουν το έργο με την δική τους τεχνική και πως όλο αυτό επηρεάζει την εκπαίδευση.

Το 3^ο μέρος ολοκληρώνεται με μια ζωντανή συνέντευξη του ενός από τους 19 καλλιτέχνες που επέλεξα να ασχοληθώ στην παρούσα εργασία, τον Τσακίρη Γιώργο.

Στην συνέντευξη του αυτή μας μιλάει για τα έργα του, τις εκθέσεις και τα ταξίδια, τις προσωπικές του απόψεις για την τέχνη και πως επηρεάζει την εκπαίδευση και γενικότερα ορισμένα πράγματα για τη ζωή του.

Μέσα από όλο αυτή την διαδικασία λοιπόν θα έρθουμε σε επαφή με την τέχνη, διάσημους διακεκριμένους Καλλιτέχνες της Θεσσαλονίκης, τόσο στο εσωτερικό της Ελλάδας όσο και στο εξωτερικό. Θα μοιραστούμε εμπειρίες από το σχολικό περιβάλλον, απόψεις και ιδέες για την σύνδεση της τέχνης με την εκπαίδευση.

ΜΕΡΟΣ 1^ο

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥΣ

Η μελέτη της ιστορίας της τέχνης του βορειοελλαδικού χώρου οδηγεί στη διαπίστωση ότι την περίοδο γύρω στο 1960 συντελείται μια στροφή σημαντικών δημιουργών της Θεσσαλονίκης προς τα πρωτοποριακά ρεύματα τα οποία εμφανίζονται τη μεταπολεμική περίοδο στην Ευρώπη και στις Η.Π.Α. Οι αφαιρετικές και αφηρημένες προσπάθειες των καλλιτεχνών Γ. Σβορώνου, Δ. Φατούρου, Χρ. Λεφάκη, Ν. Σαχίνη και Ι. Μανωλεδάκη, που εκδηλώνονται τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του '50, σηματοδοτούν την προώθηση των αναζητήσεων της αφαίρεσης στην τέχνη της Θεσσαλονίκης και ταυτόχρονα οριστικοποιούν τη έξοδο από το συντηρητικό πνεύμα που διείπε την καλλιτεχνική δημιουργία της πόλης από την απελευθέρωση της ως τα μέσα της δεκαετίας του '50. Το εικαστικό πρόσωπο της πόλης, με την παρατεταμένη χρήση της παραδοσιακής θεματολογίας και τη σύνδεση του με τους τύπους της βυζαντινής και λαϊκής παράδοσης και την επιβολή των ακαδημαϊκών αντιλήψεων, χαρακτηρίζεται από την εμμονή του στην κατεστημένη αισθητική, η οποία δεν επέτρεψε τη διεύρυνση των ριζοσπαστικών πρωτοποριακών επιτευγμάτων

της ευρωπαϊκής τέχνης του 20^{ου} αι. Η υποτονική καλλιτεχνική δραστηριότητα της πόλης την περίοδο 1912-40 μαρτυρείται από τις ελάχιστες εκθέσεις που οργανώθηκαν – έχουν καταγραφεί 50 ατομικές και ομαδικές εκθέσεις 60 ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών – οι περισσότερες από τις οποίες, εξαιτίας της απουσίας ειδικών αιθουσών τέχνης, ήταν ερασιτεχνικού επιπέδου. Οι νέοι τότε καλλιτέχνες Π. Ρέγκος, Ν. Φωκάς, Χρ. Λεφάκης, Γ. Παραλής και Ν. Γ. Πεντζίκης είχαν μικρή εκθεσιακή δραστηριότητα, ενώ το πέρασμα σημαντικών ελλήνων δημιουργών από την πόλη – ο Γ. Γουναρόπουλος (1914), ο Κ. Μαλέας (1917), ο Σπ. Παπαλουκάς, ο Γ. Στέρης (1931,1935,1937), ο Μ. Βιτσώρης (1932,1935) οργανώνουν ατομικές εκθέσεις στην πόλη-φαίνεται ότι δεν αφύπνισε το ντόπιο καλλιτεχνικό δυναμικό. Οι ώριμοι τότε ζωγράφοι Ν. Κεσσανλής, Χ. Κουδούνας και πολλοί άλλοι καλλιτέχνες του μεσοπολέμου είναι εκφραστές μια αισθητικής αντίληψης αδιάφορης προς τις σύγχρονες αναζητήσεις. Το αξιόλογο και πρωτοποριακό έργο του ξένου Alex Barkoff, ο οποίος από το 1923 ως το 1932 ζει στη Θεσσαλονίκη, δυστυχώς, περνά απαρατήρητο, εξαιτίας του ιδιόμορφου τρόπου ζωής του καλλιτέχνη, κυρίως όμως, επειδή δεν ανταποκρινόταν στη συντηρητική αισθητική της κοινωνίας της Θεσσαλονίκης. Είναι γεγονός ότι η πόλη κατά τη μεσοπολεμική περίοδο παρουσίασε σημαντικές καθυστερήσεις σε σχέση με την Αθήνα. Η γεωγραφική της θέση, η καθυστερημένη ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος, η απουσία σημαντικής εικαστικής παράδοσης, η έλλειψη Σχολής Καλών Τεχνών είναι οι βασικότεροι λόγοι που δεν επέτρεψαν στην πόλη να βιώσει το ανάλογο ανανεωτικό κλίμα, που καλλιτέχνες, όπως οι Παρθένης, Παπαλουκάς, Μαλέας, Τόμπρος, Γκίκας κ.α., προετοίμασαν αυτή την περίοδο για την Αθήνα. Ωστόσο, η ίδρυση του Πανεπιστημίου το 1926 και η λειτουργία της Διεθνούς Εκθέσεως την ίδια χρονιά, η πύκνωση των εκθέσεων στη δεκαετία του '30-με κορυφαία την ομαδική έκθεση ελλήνων καλλιτεχνών που οργανώθηκε το 1937 στα πλαίσια της XII Δ.Ε.Θ. και η οποία θεωρήθηκε ως η πρώτη πανελλήνιος – είναι γεγονότα ενδεικτικά της γενικότερης καλλιτεχνικής αφύπνισης της πόλης και της προσπάθειας εξόδου από την απομόνωση. Δυστυχώς, ο πόλεμος διέκοψε τη διαγραφόμενη αναγέννηση των εικαστικών τεχνών, με αποτέλεσμα να αναμένεται η λήψη του πολέμου για την επαναδραστηριοποίηση του καλλιτεχνικού δυναμικού. Η οργάνωση μερικών σημαντικών εκθέσεων στη διάρκεια του πολέμου - 1944 έκθεση των Χρ. Λεφάκη, Π. Ρέγκου, Γ. Παραλή, Γ. Βακαλό στο Άσυλο του Παιδιού και την ίδια χρονιά έκθεση που οργανώθηκε η “Καλλιτεχνική Εταιρεία” στο ανθοπωλείο Ευρυβιάδη με έργα πρωτοποριακών αναζητήσεων των νέων καλλιτεχνών Ν. Σαχίνη, Κ. Τσίζεκ, Ν.Γ. Πεντζίκη, Τ. Ιατρού, Γ. Σβορώνου και

Γ. Παπαδόπουλου- δείχνει ότι η ιδέα της ανανέωσης της βορειοελλαδικής τέχνης μπορεί πλέον να γίνει πραγματικότητα. Στην υλοποίηση της αλλαγής των αισθητικών αντιλήψεων συνέβαλε αποφασιστικά η έκδοση του λογοτεχνικού και πολιτιστικού περιοδικού “Κοχλίας” (1945-48), το οποίο προέβαλλε κυρίως τους νέους, μη ακαδημαϊκούς καλλιτέχνες και δημοσίευε φωτογραφίες, κείμενα και κριτικές που υπερασπίζονταν τους σύγχρονους προβληματισμούς. Η συμβολή του περιοδικού “Κοχλίας”, όπως και άλλων προοδευτικών εντύπων και ότι μη εχθρικού προς τις νέες τάσεις τύπου, εντοπίζεται όχι μόνο στην ενημέρωση του κοινού για τις τάσεις της σύγχρονης τέχνης αλλά και στην πληροφόρηση των ίδιων των καλλιτεχνών, πολλοί από τους οποίους μη έχοντας τη δυνατότητα να σπουδάσουν σε Σχολή Καλών Τεχνών ή να ταξιδέψουν για άμεση πληροφόρηση στο εξωτερικό δεν διέθεταν την απαραίτητη εικαστική παιδεία. Η δεκαετία του '40 μπορεί να θεωρηθεί ως περίοδος επαφής και γνωριμίας των καλλιτεχνών με τις σύγχρονες τάσεις και προετοιμασίας για τη συμμετοχή τους στην έκρηξη που θα σημειωθεί στην ελληνική τέχνη λίγο πριν από τα μέσα της ερχόμενης δεκαετίας. Η Πανελλήνιος του 1948, στην οποία για πρώτη φορά παρουσιάζεται επίσημα ελληνικό αφηρημένο έργο-πρόκειται για γλυπτό του Λ. Λαμέρα- σηματοδοτεί το τέλος της παραδοσιακής αντίληψης της τέχνης και ταυτόχρονα αναγγείλει την είσοδο του μοντερνισμού στην ελληνική ζωγραφική και γλυπτική. Στη Θεσσαλονίκη η νέα δεκαετία σημαδεύεται από την ίδρυση της Μακεδονικής Καλλιτεχνικής Εταιρείας “ΤΕΧΝΗ” στο 1951, η οποία με την οργάνωση εικαστικών εκδηλώσεων από το 1955 και την έκδοση του ομώνυμου κριτικού δελτίου από το 1956-60 ο Δήμος Θεσσαλονίκης οργανώνει ομαδικές εκθέσεις θεσσαλονικέων καλλιτεχνών με διαγωνιστικό χαρακτήρα. Εξάλλου η ίδρυση το 1958 της Πολυτεχνικής Σχολής-που θα παίξει και το ρόλο Σχολής Καλών Τεχνών μέχρι το 1984 – θα συμβάλει αποφασιστικά στη διάδοση των νέων αντιλήψεων και ιδεών με τη διδασκαλία των Χρ. Λεφάκη και Ν. Σαχίνη. Το 1956 στην έκθεση του Δήμου Θεσσαλονίκης ο Γ. Σβορώνος παρουσιάζει δημόσια, για πρώτη φορά στη Θεσσαλονίκη, αφηρημένα έργα του, ενώ το 1960 στην έκθεση “7 ζωγράφοι της Θεσσαλονίκης” στην “ΤΕΧΝΗ”, οι ζωγράφοι Γ. Σβορώνος, Χρ. Λεφάκης και Ν. Σαχίνης συμμετέχουν με αφηρημένα και αφαιρετικά έργα. Η επιτυχία των ατομικών εκθέσεων των Χρ. Λεφάκη και Ν. Σαχίνη το 1961 στην “ΤΕΧΝΗ”, στις οποίες παρουσίασαν καθαρά αφηρημένα έργα, επιβεβαιώνει την οριστική άρση των αρχικών επιφυλάξεων του κοινού προς τα ανεικονικά ρεύματα αλλά και την εγκατάλειψη των δειλών ανοιγμάτων των καλλιτεχνών προς την αφαίρεση. Η βράβευση του Γ.

Σπυρόπουλου με το βραβείο της Ουνέσκο στην Biennale της Βενετίας το 1960 καταξιώνει την αφαίρεση στη συνείδηση των ελλήνων καλλιτεχνών και στο εξής θα την επιβάλει ως το κυρίαρχο ρεύμα της ελληνικής ζωγραφικής στη δεκαετία του '60.

Η αφαίρεση, το πιο σημαντικό και καθοριστικό κίνημα της τέχνης του 20^{ου} αι., κάνει την εμφάνισή της στο τέλος της πρώτης δεκαετίας του αιώνα, όταν από διάφορα κέντρα της Ευρώπης και σχεδόν ταυτόχρονα παρουσιάζονται προσπάθειες καλλιτεχνών χωρίς εξωτερικές, περιγραφικές αναφορές. Το 1910 θεωρείται έτος γέννησης της αφαίρεσης –είναι η χρονιά που ο V. Kandisky δίνει το πρώτο συνειδητοποιημένο αφηρημένο έργο – αν και υπάρχουν πρωιμότερες προσπάθειες άλλων καλλιτεχνών, όπως του F. Picabia από το 1907. Και μπορεί βέβαια η αμφισβήτηση της αξίας της παραστατικής απεικόνισης να ανιχνεύεται στις κατακτήσεις του εμπρεσιονισμού και πολύ περισσότερο του κυβισμού και φουτουρισμού, οι οποίοι έφτασαν στην νομιμοποίηση της αφαιρετικότητας, ωστόσο είναι η αφαίρεση που ανατρέπει την από αιώνων σταθεροποιημένη στην τέχνη του δυτικού πνεύματος αντίληψη, σύμφωνα με την οποία μορφή είναι προϊόν μιμητικής αναφοράς στην εξωτερική πραγματικότητα. Από δω και στο εξής οι μορφικές αναζητήσεις θα προκύπτουν από τα καθαρά στοιχεία της πλαστικής γλώσσας του καλλιτέχνη.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

Πολλοί είναι οι Θεσσαλονικείς Καλλιτέχνες, που άφησαν το στίγμα τους μέσα από σπουδαία έργα και εκθέσεις τους, στη Θεσσαλονίκη, στην υπόλοιπη Ελλάδα αλλά και το εξωτερικό την περίοδο της δεκαετίας του '80. Οι σημαντικότεροι μεταξύ όλων είναι, Γιανναδάκης Μανώλης, Έλλη Χρυσίδου, Γιάννης Φωκάς, Κάρολος Τζίζεκ, Γιώργος Τσακίρης, Ξένης Σαχίνης, Νίκος Σαχίνης, Δημήτρης Ξόνογλου, Στέλιος Μαυρομάτης, Γιώργος Κουβάκης, Γιώργος Κονταξάκης, Απόστολος Κιλεσσόπουλος, Φώτης Ζογλοπίτης, Κώστας Λούστας, Βαγγέλης Δημητρέας, Αντώνης Κέλλης, Λουκάς Βενετούλιας, Κώστας Λάχας και Ξάνθιπος Βύσσιος.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ

Ο Μανώλης Γιανναδάκης γεννήθηκε στη Αθήνα το 1954. Κατάγεται από την Κρήτη. Τελείωσε τις σπουδές του στο Αθηναϊκό Τεχνολογικό Όμιλο (Α.Τ.Ο. Δοξιάδη) στη Διακοσμητική Σχολή Τμήμα Γραφικών Τεχνών το έτος 1975 με βαθμό Άριστα.

Σπούδασε Χαρακτική-Ζωγραφική στο εργαστήρι Χαρακτικής (κ. Γραμματοπούλου) στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών Αθήνας από το έτος 1975. Αποφοίτησε το έτος 1980 με πτυχίο Χαρακτικής (αριθμ. 1384) με το βαθμό «Λίαν Καλώς» (7,4).

Επίσης από το 1978-1981 σπούδασε στο Φροντιστήριο της Α.Σ.Κ.Τ της Τυπογραφίας και Τέχνης του Βιβλίου. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του στην Α.Σ.Κ.Τ., απέκτησε το πιστοποιητικό Θεωρητικών και Ιστορικών Σπουδών (αρ. 1384^α) με τον βαθμό «Λίαν Καλώς,7».

Είναι μέλος του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας και του Συλλόγου Καλλιτεχνικών Εικαστικών Τεχνών Βόρειας Ελλάδας. Κατά την διάρκεια της εικαστικής του δραστηριότητας έχει δημοσιεύσει σκίτσα σε περιοδικά, έχει εικονογραφήσει διάφορα εξώφυλλα βιβλίων, ακόμα έχει επιμεληθεί πολλών Γραφιστικών Εφαρμογών. Εργάστηκε για μια περίοδο στη Μέση Εκπαίδευση διδάσκοντας στα Μεταλυκειακά προπαρασκευαστικά κέντρα και στο Γυμνάσιο το μάθημα των καλλιτεχνικών.

Σήμερα εργάζεται στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ως Ειδικό

Εκπαιδευτικό Προσωπικό (δάσκαλος σχεδίου) στο Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών της Σχολής Καλών Τεχνών.

ΕΡΓΑ

1980: Έκθεση Εικαστικών Τεχνών « Δημήτρια» Θεσσαλονίκη

1985: Αθήνα – Εικαστικά '85- Ζωγραφική Κέντρο Τεχνών Δήμου Αθηναίων

1984: τιμητική διάκριση σε διαγωνισμό της Στέγης Καλών Τεχνών και Γραμμάτων για την προβολή της σύγχρονης Ελληνικής Χαρακτικής

ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

1984: ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ-ΣΧΕΔΙΑ στην αίθουσα ΤΕΧΝΗΣ Αθηνών

Σαν σπουδαστής της Α.Σ.Κ.Τ. τιμήθηκε με τις εξής τιμητικές διακρίσεις:

1977: Έπαινος για το γυμνό νυκτός

1978: Έπαινος γυμνού ασπρόμαυρης λιθογραφίας

1979: Απονομή υποτροφίας (Ι.Κ.Υ.) για την πρώτη θέση επίδοσης του σπουδαστικού έτους

1980: βραβείο φιλοτεχνθέντων έργων του διπλωματικού φακέλου αποφοίτησης

Έκθεση χαρακτικής

Εργαστήριο χαρακτηρισής

ΕΛΛΗ ΧΡΥΣΙΔΟΥ

Η Έλλη Χρυσίδου γεννήθηκε στο Κιλκίς το 1956. Σπούδασε στη σχολή Καλών Τεχνών Ecole Nationale des Beaux-Arts de Nancy-France. Τώρα πλέον ζει στη Θεσσαλονίκη. Έχει πραγματοποιήσει πολλές εκθέσεις και εκπροσώπησε την Ελλάδα σε διεθνείς διοργανώσεις [...2010 “Artisterium3” Τιφλίδα, ΚΜΣΤ, 2009 Jeux de la francoline, Βυρητός...]. Έχει ασχοληθεί με διοργανώσεις πολιτιστικών εκδηλώσεων και με θέματα πόλης [Δίκτυο Εικαστικών Εργαστηρίων, “ για το δικαίωμα στην πόλη” ΜΜΕ Αθήνα..]. Το 1995-2005 συνεργάστηκε με τη σχολή καλών τεχνών S. Etienne-Γαλλία. Εργάζεται πλέον ως καθηγήτρια σχεδίου στο κολλέγιο ΑΚΤΟ και ως καλλιτεχνική διευθύντρια στο Εικαστικό Εργαστήριο του Δήμου Παύλου Μελά.

ΕΡΓΑ

1986: « Νέοι Δημιουργοί», Σκιρώνειο Μουσείο Θεσσαλονίκης
1987: « 100 χρόνια Κονας» , Βουδαπέστη – Ουγγαρία

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΑΚΘΕΣΕΙΣ

1984: Νέες Μορφές Αθήνα Diotima, Frankfurt-Main
1986: Κοχλίας, Θεσσαλονίκη

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΩΚΑΣ

Ο Γιάννης Φωκάς γεννήθηκε το 1951 στα Γιαννιτσά. Το 1973-1978 σπούδασε ζωγραφική στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών με καθηγητές τους Ι. Μόραλη και Δ. Κοκκινίδη και σκηνογραφία με τον Β. Βασιλειάδη. Το 1979-1983 με υποτροφία της ΑΣΚΤ συνεχίζει τις σπουδές του στην Ec. Nat. Sup. Des Beaux-Arts στο Παρίσι με καθηγητή τον J. Lagrange. Ζει και εργάζεται πλέον στο Παρίσι και στην Ελλάδα.

ΕΡΓΑ

1981-83: Salon des Realites Nouvelles, Παρίσι

1982: Γκαλερί Κοχλίας, Θεσσαλονίκη

1984: Universite de Bordeaux, Μπορντώ

1985: Γκαλερί Ζουμπουλάκη, Αθήνα

ΚΑΡΟΛΟΣ ΤΣΙΖΕ

Ο Κάρολος Τσίζεκ γεννήθηκε το 1922 στη Μαρέσια (Ιταλία) και από το 1929 ζει στη Θεσσαλονίκη όπου διδάσκει στο Ιταλικό τμήμα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου. Είναι ταυτόχρονα συγγραφέας (κυρίως μεταφραστής), γραφίστας και ζωγράφος.

Υπήρχε βασικός συνεργάτης των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών περιοδικών της Θεσσαλονίκης «Κοχλίας» (1945-1948) και «Διαγώνιος» (1958-1983). Ως μεταφραστής παρουσίασε δείγματα από το έργο Ιταλών και σύγχρονων Τσέχων συγγραφέων.

Το μεγαλύτερο μέρος της δουλειάς του ως γραφίστα αφορά την καλλιτεχνική επιμέλεια του περιοδικού «Διαγώνιος» και των «Εκδόσεων Διαγωνίου» (από το 1962 μέχρι σήμερα).

Ως ζωγράφος είναι αυτοδίδακτος. Πήρε μέρος σε διάφορες ομαδικές εκθέσεις στη Θεσσαλονίκη και ην Αθήνα. Από το 1944 μέχρι σήμερα. Το 1967 διοργάνωσε ατομική έκθεση στο Ινστιτούτο Γκαίτε και το 1978 στη Μικρή Πινακοθήκη Διαγώνιος της οποίας είναι τακτικός συνεργάτης από την ίδρυση της (1974) μέχρι σήμερα. Από

το 198 είναι μέλος της ΣΚΕΤΒΕ.

Πήρε διάφορα βραβεία και τιμητικές διακρίσεις ως γραφίστας, ζωγράφος, μεταφραστής και καθηγητής (« Ταχυδρόμος», Δήμος Θεσσαλονίκης, Δ.Ε.Θ., Ίδρυμα Φορντ, Πόλη του Μονσέλιτσε, Ιταλικό Υπουργείο Εξωτερικών).

Τις κυριότερες πηγες για τη δουλειά του στον εικαστικό τομέα αποτελούν τα εξής βιβλία: « ο ζωγράφος Κάρολος Τσίζεκ, Εκδόσεις Διαγωνίου, Θεσσαλονίκη 1978, σειρά τέχνης 3, Περικλής Σφυρίδης: « Δώδεκα ζωγράφοι της Θεσσαλονίκης», Ρέκος, Θεσσαλονίκη 1986, Έκθεση τευχών και εκδόσεων του περιοδικού «Διαγώνιος» (1957-1986), Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο, 19 Νοεμβρίου-14 Δεκεμβρίου 1986.

Έργα του βρίσκονται στη Δημοτική Πινακοθήκη Θεσσαλονίκης και σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΑΚΙΡΗΣ

Ο Γιώργος Τσακίρης γεννήθηκε το 1955 στα Γιαννίτσα. Στην αρχή σπούδασε ηλεκτρονικά. Από το 1976 όμως αφοσιώθηκε στην τέχνη. Φοίτησε στη Σχολή Καλών Τεχνών της Φλωρεντίας (1977-81), όπου διδάχθηκε ζωγραφική με καθηγητή τον Farulli και χαρακτηριστική με τον Vizzano. Με την επιστροφή του στην Ελλάδα (1983) κινήθηκε μεταξύ Αθηνών και Θεσσαλονίκης, διατηρώντας εργαστήριο στους πρόποδες του όρους Πάικου. Στο ενεργητικό του καταγράφονται περισσότερες από δεκαέξι ατομικές εκθέσεις στην Ελλάδα και την Ιταλία, ενώ οι συμμετοχές του σε ομαδικές στην Ελλάδα και το εξωτερικό υπερβαίνουν τις εικοσιπέντε. Ανάμεσα στα άλλα συμμετείχε στον Ευρωπαϊκό Πολυδαίδαλο (1993) στα Χανιά, στη XIX Biennale Αλεξανδρείας το 1997, στην Athens by art (2004) κ.ά. Το έργο του παρουσιάστηκε συχνότερα στη Θεσσαλονίκη. Ο καλλιτέχνης γνώρισε αρκετές διακρίσεις: απέσπασε το Ειδικό βραβείο ζωγραφικής Santa Croce στη Φλωρεντία το 1987 και το 1982, καθώς

και το Πρώτο βραβείο χαρακτηριστικής στη Βιλαμάνια το 1981. Στα ζωγραφικά και τα χαρακτηριστικά του έργα μέχρι το 1980 εμφανής είναι η επιρροή που δέχθηκε από τη ζωγραφική του Francis Bacon, ενώ αριθμοί και μαθηματικά σύμβολα, στοιχεία ελληνικής και λατινικής γραφής, που σχηματίζουν λέξεις και φράσεις, ενσωματώνονται στις συνθέσεις. Σταδιακά οι επιφάνειες χάνουν το συμβατικό τετράγωνο ή ορθογώνιο σχήμα τους. Τα επιτοίχια έργα συχνά συνδυάζονται με πραγματικά αντικείμενα (κορμούς δέντρων, σχοινιά κ.ά.), αποτελώντας κατασκευαστικές ενότητες.

Τα χρόνια γύρω στο 1980 σηματοδοτούν την οριστική μετάβαση του Τσακίρη σε τρισδιάστατες κατασκευές. Οι περισσότερες έχουν τοτεμική μορφή και η τοποθέτησή τους στο χώρο δημιουργεί την αίσθηση μιας τέχνης που βρίσκεται εγγύτερα στην τελετουργία. Τη λογική αυτή ακολούθησε σε αρκετές σειρές έργων, τα οποία παρουσιάστηκαν στα τέλη της δεκαετίας του '80 και στις αρχές της επόμενης. Σημαντική για την εξέλιξη του καλλιτέχνη υπήρξε η εγκατάστασή του στο Πάικο όρος (1986). Από αυτό προέκυψε μια σειρά επεμβάσεων σε εξωτερικούς χώρους, που βρίσκονταν σε απόλυτη αντιστοιχία με το φυσικό περιβάλλον, χωρίς να διαταράσσουν τη μορφολογία ή τη λειτουργία του. Εκείνο που πρότεινε ο καλλιτέχνης με αυτού του είδους τις επεμβάσεις ήταν μια ιδιαίτερη σχέση της τέχνης με τη φύση, αλλά και ένας τρόπος για να αντιληφθεί το κοινό το έργο σαν μια ζωντανή παρουσία, παρά σαν ένα τεχνητό θέαμα. Αφημένες στις δυνάμεις του χρόνου οι κατασκευές αυτές αλλοιώθηκαν μορφικά, όπως συμβάνει σε κάθε έμβιο ον. Στη δεκαετία του 1990, ζωντανοί οργανισμοί παρουσιάζονται μπροστά στους θεατές, σε τεχνητά οικοσυστήματα που δημιουργεί ο Τσακίρης στους εκθεσιακούς χώρους. Αυτή τη φορά η τέχνη δεν μεταφέρεται στο ύπαιθρο, αλλά οι φυσικές λειτουργίες εγκαθίστανται στον εκθεσιακό χώρο.

ΕΡΓΑ

1984: Περιβάλλον στους δρόμους του Μοναχό

1985: Γκαλερί «DADA» Αθήνα

1986: Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης

ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1978: CALIFORNIA STATE UNOVERSITY Φλωρεντία

1987: Εθνική Πινακοθήκη

ΞΕΝΗΣ ΣΑΧΙΝΗΣ

Ο Ξένης Σαχίνης γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1954. Σπούδασε στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών στην Αθήνα απ' όπου αποφοίτησε με έπαινο το 1978. Παρακολούθησε τα εργαστήρια χαρακτηριστικής και σκηνογραφίας με καθηγητές τους κ.κ. Γραμματόπουλο και Βασιλειάδη.

Συνέχισε τις σπουδές του για 4 χρόνια στο Παρίσι (ζωγραφική) στην Ecole des Beaux Arts στο εργαστήρι του καθηγητή Vincent Guignebert.

Δίδαξε για σύντομο χρονικό διάστημα στη Μέση Εκπαίδευση και από τη Μάρτη του 1986 διδάσκει στη Σχολή Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ. με ειδικότητα στο σχέδιο.

Η εξέλιξη του εικαστικού του έργου, με αφετηρία την αρχική του εμπειρία ως ζωγράφου και χαράκτη, βασίζεται στην έρευνα γύρω από τον τρόπο παραγωγής της εικόνας. Στα παλιότερα έργα του υπάρχουν στοιχεία παραστατικά και αφαιρετικά, χειρονομιακές επεμβάσεις, τεχνικοί και χρωματικοί πειραματισμοί, ενώ η ζωγραφική και η χαρακτηριστική του πορεύονται παράλληλα. Βαθμιαία ωστόσο περνάει σε μια σύζευξη των δύο τεχνών, και η δουλειά του οδηγείται σε τρισδιάστατες κατασκευές με ξύλο και λαμαρίνα. Μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1990, οι αναζητήσεις του για το ρόλο της χάραξης στην απόδοση της εικόνας τον στρέφουν προς τη χρήση του πλεξιγκλάς. Δημιουργεί διαφανείς κατασκευές, χρησιμοποιεί καθρέφτες που πολλαπλασιάζουν το είδωλο, και τεχνητό φως που «αποτυπώνει» την εικόνα, ενώ σύντομα εντάσσει στη δουλειά του και ψηφιακά μέσα. Στο έργο του κυριαρχεί η ποιητική ατμόσφαιρα, που συχνά συνδυάζεται με αιχμηρά κοινωνικά σχόλια. Οι αναφορές στην ιστορία της τέχνης και η ευρύτατη χρήση της αυτοπροσωπογραφίας χαρακτηρίζουν την πρόσφατη δουλειά του.

ΕΡΓΑ

Έργα του υπάρχουν στην Εθνική Πινακοθήκη, στο Τελλόγλειο Ίδρυμα, στο Μουσείο Βορρέ, στην Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων και Θεσσαλονίκης, στις Συλλογές

του Ιδρύματος Μακεδονικών Σπουδών, του Γαλλικού Ινστιτούτου Θεσσαλονίκης, του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στη Φλώρινα, καθώς και σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΑΚΘΕΣΕΙΣ

- Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης, Ιανουάριος 1977
- Γκαλερί «Νέες Μορφές» Αθήνα, Μάιος 1978
- Γενικό Προξενείο Ελλάδος Παρίσι, Νοέμβριος 1982
- Γκαλερί «Πανσέληνος» Θεσσαλονίκη, Οκτώβρης 1986

ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

- Ομαδική Έκθεση Νέων, Γκαλερί «10», Αθήνα 1973
- Ομαδική Έκθεση Θεσσαλονικέων Καλλιτεχνών στο Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης, Σεπτέμβριος 1975

ΝΙΚΟΣ ΣΑΧΙΝΗΣ

Ο Νίκος Σαχίνης γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1924. Πτυχιούχος Νομικών-Οικονομικών Επιστημών του Α.Π.Θ. Σπούδασε ζωγραφική και γραφικές τέχνες κοντά σε Έλληνες και Αμερικανούς ζωγράφους. Από το 1960 είναι μέλος του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας ως επαγγελματίας ζωγράφος. Από το 1971 τακτικός καθηγητής του ελεύθερου σχεδίου και διευθυντής του Σπουδαστηρίου Εικαστικών Τεχνών της Πολυτεχνικής Σχολής του Α.Π.Θ. Πρόεδρος της προσωρινής διοικούσας επιτροπής της Σχολής Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ. και μέλος της διδακτικής ομάδας το 1984-85. Συνεργάτης από την ίδρυση του στο Κρατικό Θέατρο Βόρειας Ελλάδας ως σκηνογράφος και ενδυματολόγος καθώς και σε άλλα ελεύθερα θέατρα της Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Από το 1967-70 διδάσκει σκηνογραφία-ενδυματολογία σε σχολές θεάτρο-κινηματογράφου.

Μέλος και Διευθυντής πολλών καλλιτεχνικών και εικαστικών επιτροπών όπως και μέλος κριτικής επιτροπής του Φεστιβάλ κινηματογράφου Θεσσαλονίκης για τα έτη 1965 και 1973. Πρόεδρος του Συλλόγου Καλλιτεχνών Εικαστικών Τεχνών Βόρειας Ελλάδας το 1984-85.

Δημοσιεύει κείμενα για την τέχνη και αισθητικές αναλύσεις σε πειοδικά και εφημερίδες. Το 1968 υπήρξε καλλιτεχνικός σχολιαστής στην ΕΡΤ. Συμμετείχε με ανακοίνωση στο Διεθνές Θεατρολογικό συνέδριο το 1980 στο Βόλο. Θέμα της « Το Θέατρο και ο Χώρος». Εκθέτει ζωγραφική του εργασία από το 1947 Ατομικές εκθέσεις σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, 1950, 1954, 1957, 1959, 1961, 1964, 1965, 1972, 1976, 1978, 1980. Αναδρομική έκθεση της δουλειάς του στο Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Θεσσαλονίκης το Μάρτιο του 1985. Συμμετέχει σε όλες τις Πανελλήνιες εκθέσεις από το 1947 και σε πολλές ομαδικές εκθέσεις στη Θεσσαλονίκη, Αθήνα, Καβάλα κ.λπ. Παίρνει μέρος στην Έκθεση του « ΑΡΜΟΥ », «Ζωγράφοι που επηρέασαν την Νεοελληνική Ζωγραφική», 1979, στις εκθέσεις στο Ζάππειο «Εικόνες Ελληνικής Τέχνης» 1978 και 1979 με οργάνωση του κριτικού τέχνης Μανώλη Μαυρομάτη, στην έκθεση «10 ζωγράφοι της Αφαίρεσης» που οργανώθηκε από την

γκαλερί «Νέες Μορφές» και το Τελλόγλειο Ίδρυμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης το 1982 και στην αίθουσα «Ι. Βελλίδη» Οκτώβριος 1984. Συμμετέχει επίσης στην Πρώτη και Δεύτερη έκθεση του Συλλόγου Καλλιτεχνών Εικαστικών Τεχνών Βόρειας Ελλάδας στη Θεσσαλονίκη και Καβάλα- Λευκωσία αντίστοιχα, στην έκθεση με τίτλο « Η Φυσιογνωμία της Μεταπολεμικής Τέχνης στην Ελλάδα» Μάρτιος- Μάιος 1986 στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων, καθώς και στην έκθεση του Συλλόγου Καλλιτεχνών Εικαστικών Τεχνών Βορείας Ελλάδας στη Βοστώνη, ΗΠΑ, Οκτώβριος 1986.

Έργα του υπάρχουν σε πολλές δημόσιες συλλογές στην Ελλάδα (Εθνική Πινακοθήκη, Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, συλλογή Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδας, συλλογή Πινακοθήκης Μοντέρνας Τέχνης Θεσσαλονίκης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Σύλλογος «Παρνασσός» Αθήνας και στο εξωτερικό (Λονδίνο, Βερολίνο, Τελ-Αβίβ, Αλεξάνδρεια, Βοστώνη, Ν. Υόρκη και Σιάτλ Η.Π.Α., Τορόντο και Μόντρεαλ Καναδά).

Ατομικές εκθέσεις και συμμετοχές σε εκθέσεις στο εξωτερικό

Η.Π.Α. 1954-Παρίσι 1959 και 1960, Salon D' Art Libre- Φλωρεντία 1962, Galleria gGiotto- Βρυξέλλες 1964, Salon des Beaux Arts- Παρίσι και Ρουέν 1964 συμμετοχή στην έκθεση θρησκευτικής τέχνης, οργανωμένη από τον Αντρέ Μαρλό- Λονδίνο 1964 και 1968, Drian Galleries- Παρίσι 1964 Gallerie Pierre Domec- Βερολίνο 1965, Kunstamt Berlin Charlo Heyburg- Βασίλεια 1966-Τορόντο 1960-Άμστερνταμ 1970, Design Studio- Ουτρέχτη 1970- Λευκωσία 1976, Αίθουσα Τεχνικής Σχολής- Σόφια 1976, Εθνική Πινακοθήκη-Αλεξάνδρεια, Biennale 1976.
1987 Ατομική Έκθεση- Γκαλερί «ΕΠΙΠΕΔΑ» Αθήνα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΞΟΝΟΓΛΟΥ

Ο Δημήτρης Ξονογλου γεννήθηκε στην Πρώτη Σερρών το 1949. Σπούδασε ζωγραφική στην Academia di Belle Arti di Roma. Κεραμική στη Scuola Ornametale di S. Giacomo di Roma. Ζει στη Θεσσαλονίκη.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1982: Γκαλερί «ΖΥΓΟΣ» Αθήνα
1983: Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης
1987: Γκαλερί «ΑΡΤΙΟ» Αθήνα

ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

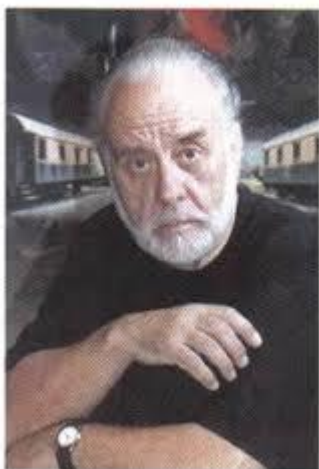
1973: Διεθνής Έκθεση Νέων (Ζωγραφική) Ρώμη, ΙΤΑΛΙΑ
1986: Έκθεση Εικαστικών Θεσσαλονίκης, Βοστώνη, ΗΠΑ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ

Ο Στέλιος Μαυρομάτης γεννήθηκε στο 1930 στην Πτολεμαΐδα. Ζει μόνιμα στη Θεσσαλονίκη. Μέλος του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας. Έργα του βρίσκονται στην Εθνική Πινακοθήκη της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, στο Υπουργείο Εξωτερικών, στο Υπουργείο Βόρειας Ελλάδας και σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Από το 1959 μέχρι σήμερα πραγματοποίησε εικοσιτέσσερις (24) ατομικές εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ»

9^η (1967), 10^η (1969), 11^η (1971), 12^η (1973), 13^η (1975). 1978 Πανελλήνια Ο.Λ.Π., Πειραιάς.

ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Έλαβε μέρος σε 37 ομαδικές εκθέσεις ζωγραφικής στην Ελλάδα και το εξωτερικό: Γερμανία, Ρουμανία, Ιράκ, Αμερική, Κύπρος.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΒΑΚΙΣ

Ο Γιώργος Κουβάκις γεννήθηκε το 1946 στη Θεσσαλονίκη. Ζει στη Θεσσαλονίκη. Έχει σπουδάσει ηλεκτρονικός. Από το 1976 ασχολείται κυρίως με τη ζωγραφική.

Με τη δουλειά του ασχολήθηκαν και δημοσίευσαν σχετικά άρθρα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό ο καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης του Πανεπιστημίου Αθηνών Χρυσάνθος Χρήστου, οι τεχνοκριτικοί Βεατρίκη Σπηλειάδη, Haris Livas, Σοφία Κοζάζη, Σάνια Παπά κ.α.

ΕΡΓΑ

Έργα του υπάρχουν:

- Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, Αθήνα
- Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης Ι. Βόρρε, Αθήνα
- Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών Ρουμανίας
- Δημοτική Πιναλοθήκη Θεσσαλονίκης
- Ιδιωτικές συλλογές Ελλάδα, Γαλλία, Η.Π.Α.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1980: Αίθουσα τέχνης και λόγου «ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ»

1983: Γκαλερί «ΚΟΧΛΙΑΣ», Θεσσαλονίκη

1986: Γκαλερί «ΖΥΓΟΣ», Αθήνα

ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1980: : Πανελλήνια έκθεση ζωγραφικής «ΔΗΜΗΤΡΙΑ ΙΕ'», Θεσσαλονίκη

1983: Πανβαλκανική έκθεση υπέρ της Ειρήνης, Επίσημη ελληνική συμμετοχή,
Βουκουρέστι, ΡΟΥΜΑΝΙΑ

1986

45X45 cm

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΝΤΑΞΑΚΗΣ

Ο Γιώργος Κονταξάκης γεννήθηκε το 1935. Σπούδασε αρχιτεκτονική στην Ανώτατη Σχολή Αρχιτεκτόνων του Ε.Μ.Π. και ζωγραφική κοντά κυρίως στο Ν. Χατζηκυριάκο – Γκίζα.

Ζει από το 1961 στη Θεσσαλονίκη όπου σήμερα είναι αν. Καθηγητής στο τμήμα Αρχιτεκτόνων και στο Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Α.Π.Θ. Έχει διδάξει στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και έχει δώσει ως προσκεκλημένος σειρές μαθημάτων στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών στην Αθήνα, στο Università Internazionale dell' Arte στη Βενετία, στη Sommerakademie fur Bildende Kunst στο Σάλτσμπουργκ.

Εργάζεται στις περιοχές θεωρίας, έρευνας, εφαρμογών και εκπαίδευσης της Αρχιτεκτονικής και των Οπτικών Τεχνών, Έχει πραγματοποιήσει περισσότερες από 80 δημόσιες παρουσιάσεις του έργου του: δημοσιεύσεις, μελέτες δημόσιων κτιρίων,

εκθέσεις ζωγραφικής, μεταξύ των οποίων και η 1^η έκθεση Καλλιτεχνών Εικαστικών Τεχνών Βόρειας Ελλάδας, σκηνογραφίες κ.λπ. Έργα ζωγραφικής που βρίσκονται σε δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές και δημόσια κτίρια αρχιτεκτονικής του σε πολλές πόλεις της Ελλάδας.

Το έργο του είναι καταχωρημένο στην ελληνική και ξένη βιβλιογραφία.

ΕΡΓΑ

-ΧΡΗΣΤΟΥ, Χ., ΔΩΔΕΚΑ ΖΩΓΡΑΦΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΕΧΝΗ, Μ.Κ.Ε. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1975

-ΛΥΔΑΚΗΣ, Σ., ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΖΩΓΡΑΦΟΙ, τομ 4, ΜΕΛΙΣΣΑ, ΑΘΗΝΑ 1976

-FATOYROS, D., GREEK ART AND ARCHITECTURE, 1945-1967, BALKAN STUDIES, TESSALONIKI 1967

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΙΛΕΣΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Απόστολος Κιλεσσόπουλος γεννήθηκε το 1942. Σπούδασε αρχιτεκτονική, κινηματογράφο και σύγχρονες σκηνοθετικές αντιλήψεις πάνω στην όπερα στο Darmstadt, Αθήνα και Ρώμη, Δίδαξε κινηματογράφο στη Θεσσαλονίκη από το 1969-76. Μέλος της ζωγραφικής ομάδας Experiment Verein της Στουτγκάρδης το 1984 και 85'. Μέλος της κριτικής επιτροπής της 2^{ης} Biennale νέων καλλιτεχνών Μεσογείου. Με το έργο του έχουν ασχοληθεί ο τύπος, το ραδιόφωνο και η τηλεόραση στην Ελλάδα και το εξωτερικό καθώς και οι καθηγητές και κριτικοί της Τέχνης Χ. Χρήστου, Γ. Μουρέλος, Α. Χαραλαμπίδης και Εμμ. Μαυρομάτης σε ειδικές μελέτες τους.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1970: Στούντιο μοντέρνας Τέχνης, Goethe – Institut, Θεσσαλονίκη

1972: «ΤΕΧΝΗ», ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

1976: Γαλλικό Ινστιτούτο ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1964: Darmstadt

1974: Γκαλερί «ΑΣΤΟΡ», Αθήνα

1986: Έκθεση Θεσσαλονικέων καλλιτεχνών, Boston, U.S.A.

ΦΩΝΗΣ ΖΟΓΛΟΠΙΤΗΣ

Ο Φώνης Ζογλοπίτης γεννήθηκε το 1930 στη Θεσσαλονίκη. Έζησε πολλά χρόνια στη Χαλκιδική (Πολύγυρο), απ' όπου άντλησε τα θέματα της ζωγραφικής του: σπίτια, δρόμοι, χώροι μεταλλείων, τοπία είναι θέματα που κυριαρχούν στο μέχρι σήμερα ζωγραφικό του έργο. Από το 1972, που ξαναεγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, αρχίζει ουσιαστικά η καλλιτεχνική του δραστηριότητα, που αριθμεί πέντε ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ και συμμετοχή σε πλήθος ομαδικές εικαστικών τεχνών από τις οποίες σημειώνονται οι σημαντικότερες:

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΑΚΘΕΣΕΙΣ

1974: Μικρή Πινακοθήκη «ΔΙΑΓΩΝΙΟΣ»

1983: Αίθουσα Τέχνης Π.Π.Κ.

ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1980: Σε πόλεις της Β. Ελλάδας Π.Π. Κίνηση

1985: ΙΗ' ΔΗΜΗΤΡΙΑ

Πρωτόλειο έργο του
Φ. Ζογλοπίτη περί το 1948.
(Ανήκει στον Απ. Κελαράνο).

ΞΑΝΘΙΠΠΟΣ ΒΥΣΣΙΟΣ

Ο Ξάνθιππος Βύσσιος γεννήθηκε το 1947 στη Φλώρινα. Μεγάλωσε στη Μελβούρνη. Το 1968 εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη. Όπου σπούδασε Φυσική. Άρχισε να ζωγραφίζει το 1969.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1982: Γκαλερί Πανσέληνος, Θεσσαλονίκη (λάδια, μολύβι, μελάνι, έγχρωμα φωτοσχέδια)

1984: Γκαλερί Νέες Μορφές, Αθηνά (μολύβι, μελάνι, έγχρωμα φωτοσχέδια)

ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1975: Γκαλερί Τέχνη, Θεσσαλονίκη

1976: Γκαλερί Ωρα, Αθήνα

1978: Γκαλερί Τέχνη, Θεσσαλονίκη, Γαλλικό Ινστιτούτο

Φωτοσχέδιο

ΚΩΣΤΑΣ ΛΟΥΣΤΑΣ

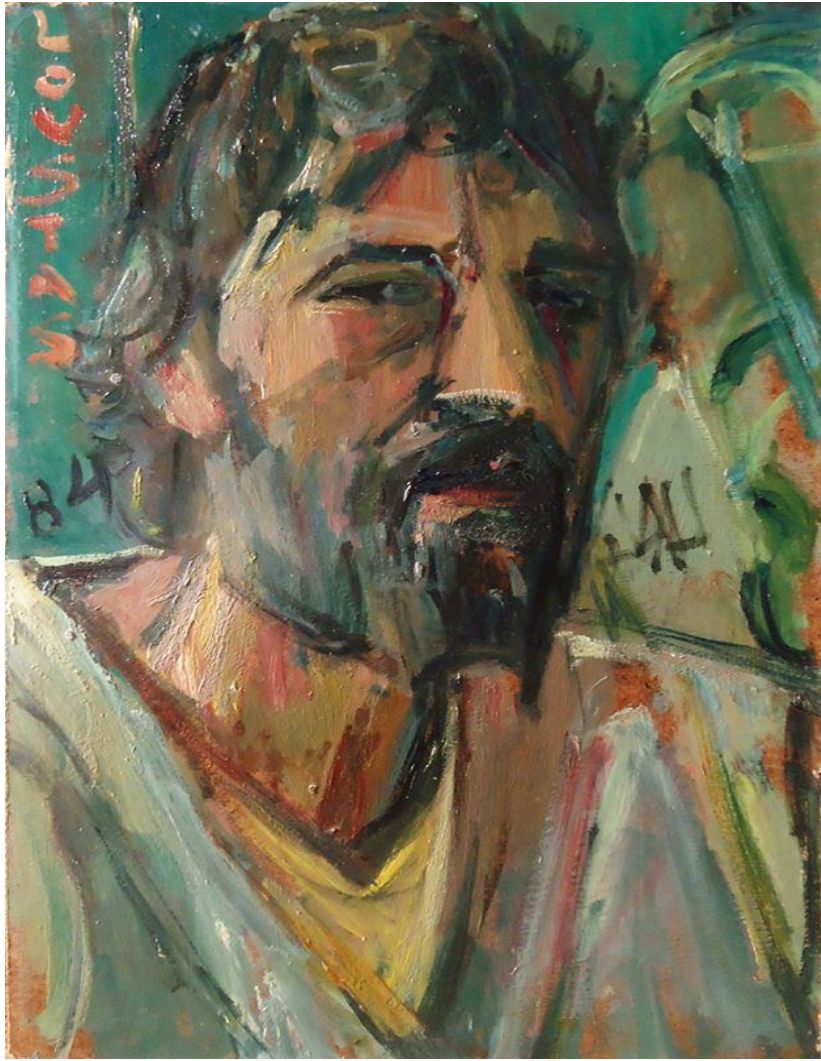
Ο Κώστας Λούστας γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας με δάσκαλο και μέντορα τον Γιάννη Μόραλη. Εξέθεσε έργα του για πρώτη φορά στη Φλώρινα το 1957. Η πρώτη του ατομική έκθεση στη Θεσσαλονίκη πραγματοποιήθηκε στη Χ.Α.Ν. με τη φροντίδα του ποιητή Γιώργου Βαφόπουλου το 1961. Από το 1962 ο Κώστας Λούστας έζησε και εργάστηκε στην Νέα Υόρκη των Ηνωμένων Πολιτειών, όπου ανάμεσα στους πρώτους υποστηρικτές του υπήρξε ο συλλέκτης Χρήστος Μπάστης. Συμμετείχε σε ομαδικές εκθέσεις (Di Salvo Art Gallery, Chase Gallery, Gallery Chevance, Paollilo Gallery), και πραγματοποίησε ατομικές εκθέσεις τόσο στη Νέα Υόρκη (Saldinger Gallery, Long Island University, Brooklyn, και Firehouse Gallery, Nassau) όσο και στο Λονδίνο (Zaydler Gallery).

Παράλληλα με τη ζωγραφική ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία, την ποίηση και τη δημοσιογραφία. Το 1977 τιμήθηκε από το Σύλλογο Ελλήνων Λογοτεχνών για την προσφορά του στις τέχνες και τα γράμματα, και είχε επίσης βραβευθεί για το ποιητικό του έργο από τις Νομαρχίες Κοζάνης και Φλώρινας. Η Εταιρία Γραμμάτων και Τεχνών της Φλώρινας εξέδωσε το 1997 τη συλλογή ποιημάτων του, που χρονολογούνται από το 1986 έως και το 1997. Το αυτοβιογραφικό του βιβλίο με τίτλο *Εκατό και Πλέον Δαχτυλίδια για Πρίγκιπες* εκδόθηκε από τις εκδόσεις Ιανός το 2005. Η μοναδική τηλεοπτική του συνέντευξη στην εκπομπή του δημοσιογράφου Άρη Σκιαδόπουλου 'Νυκτερινός Επισκέπτης', που προβλήθηκε από το πρώτο κρατικό κανάλι της ελληνικής τηλεόρασης (ΕΤ1) τον Ιανουάριο του 1996, επαναλήφθηκε κατόπιν παράκλησης πολλών τηλεθεατών. Υπήρξε ένα από τα τρία ιδρυτικά στελέχη του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης της Φλώρινας, στέλεχος της εικαστικής επιτροπής των Δημητρίων επί σειρά ετών, και μέλος του Εικαστικού Επιμελητηρίου Ελλάδος. Ως και το 2008 διετέλεσε μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1963 και 1965: Γκαλερί Τέχνη και Βέλτσου της Θεσσαλονίκης
1968: Γκαλερί Hilton της Αθήνας

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΕΑΣ

Γεννήθηκε στο Μελίσσι Κορινθίας το 1934. Σπούδασε Ζωγραφική και χαρακτική στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών (1958-1963), με δάσκαλο τον Γιάννη Μόραλη. Από το 1967 έως το 1975 εργάστηκε στο Παρίσι, όπου παράλληλα με τη ζωγραφική του, παρακολούθησε μαθήματα κοινωνιολογίας της Τέχνης. Το 1967, παίρνει με διαγωνισμό υποτροφία για τη Γαλλία· η υποτροφία αυτή δεν του δίνεται τελικά, και φεύγει για το Παρίσι το Δεκέμβριο του 1967. Στο Παρίσι, παράλληλα με τη ζωγραφική του, παρακολούθησε μαθήματα κοινωνιολογίας της Τέχνης, με τους Pierre Francastel, JeanCassou, και RaymondeMoylin.

Δίδαξε στο Κέντρο Τεχνολογικών Εφαρμογών, στη Σχολή Βακαλό και αργότερα στην Α.Σ.Κ.Τ, ως ειδικός επιστήμονας και λέκτορας. Από το 1985 ως το 2002 εργάστηκε ως καθηγητής ζωγραφικής στη Σχολή Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Υπήρξε μέλος της «Ομάδας Τέχνης α» και του «Κέντρου Εικαστικών Τεχνών». Συμμετείχε επίσης στην «Ομάδα για την επικοινωνία και την Εκπαίδευση στην Τέχνη» και υπήρξε ιδρυτικό μέλος της «Ομάδας Τέχνης 4++».

ΛΟΥΚΑΣ

ΒΕΝΕΤΟΥΛΙΑΣ

Ο Λουκάς Βενετούλιας υπήρξε καταξιωμένος ζωγράφος, από τους πιο σημαντικούς εκπροσώπους του κριτικού ρεαλισμού στην Ελλάδα. Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1930. Πρώτος δάσκαλός του στη ζωγραφική ήταν ο Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης. Κατά το διάστημα μεταξύ 1954-1958, σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας με καθηγητές τους Γ. Μόραλη και Σ. Παπαλουκά

Κύριο θέμα της ζωγραφικής του ήταν εξαρχής ο αστικός χώρος της γενέτειράς του, της Θεσσαλονίκης. Στα πρώτα του έργα η παρουσία ανθρώπινων μορφών είναι σπάνια. Αντίθετα, στην επόμενη φάση της δουλειάς του, κατά την περίοδο της Δικτατορίας, οι ανθρώπινες φιγούρες συμβάλλουν στη διατύπωση κριτικών μηνυμάτων. Τον ίδιο στόχο εξυπηρετούν και οι μορφές μηχανημάτων που δεσπόζουν σε ορισμένα έργα του αυτής της περιόδου. Ξεχωριστές ενότητες αποτελούν τα τοπία της Σαντορίνης και οι Νεκρές Φύσεις που ζωγραφίζει κυρίως μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1970.

Πολλά από τα έργα του έχουν ξαναδουλευτεί αρκετά χρόνια μετά την αρχική ολοκλήρωσή τους. Αυτό συνέβη και στην περίπτωση μιας σειράς αφηρημένων συνθέσεων του 1968, μέσω των οποίων ο καλλιτέχνης ερευνούσε τις χρωματικές σχέσεις. Όλα σχεδόν τα έργα αυτής της σειράς ξαναδουλεύτηκαν το 1980.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του επανέρχεται στην εικόνα της Θεσσαλονίκης, την οποία αποδίδει τονίζοντας τις επεμβάσεις του σύγχρονου τρόπου ζωής στην όψη της πόλης.

Παράλληλα με τη ζωγραφική, ασχολήθηκε με τη σκηνογραφία και τις γραφικές τέχνες. Κείμενά του για την τέχνη έχουν δημοσιευθεί σε εφημερίδες και περιοδικά. Ήταν ιδρυτικό μέλος και αντιπρόεδρος του Συλλόγου Καλλιτεχνών Εικαστικών Τεχνών Βορείου Ελλάδος (ΣΚΕΤΒΕ, 1983) και πρωτοστάτησε στις προσπάθειες ίδρυσης Σχολής Καλών Τεχνών στη Θεσσαλονίκη.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Η πρώτη του ατομική έκθεση έγινε στη Θεσσαλονίκη (1964, Τέχνη). Έκτοτε πραγματοποίησε πάνω από 10 ατομικές εκθέσεις σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα και συμμετείχε σε πολλές ομαδικές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΕΛΛΗΣ

Ο Αντώνης Κέλλης γεννήθηκε το 1961 στο Σταυροχώρι Ξάνθης. Περιλαμβάνεται στους πιο λαμπρούς απόφοιτους της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1991), έχει παρουσιάσει τις εργασίες του σε ατομικές εκθέσεις στην Ελλάδα, στη Γαλλία και Ιταλία και σε σημαντικές ομαδικές, έχει θεωρητικό έργο που μεταφράζεται οπτικά με τη διαμόρφωση σε καλλιτεχνικό

αντικείμενο διαδοχικών συσχετισμών των χώρων με τις εκάστοτε ύλες των χώρων -και το έργο του έχει αξιολογηθεί από πολύ ενδιαφέροντα κείμενα της ελληνικής και της ξένης

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1998: Γκαλερί ΑΜΥΜΩΝΗ, Ιωάννινα

1997: Γκαλερί ΖΗΤΑ ΜΙ, Θεσσαλονίκη

1995: Γκαλερί ΖΗΤΑ ΜΙ, Θεσσαλονίκη

1994: Δήμος Μπολόνιας, Alliance Francaise, Μπολόνια

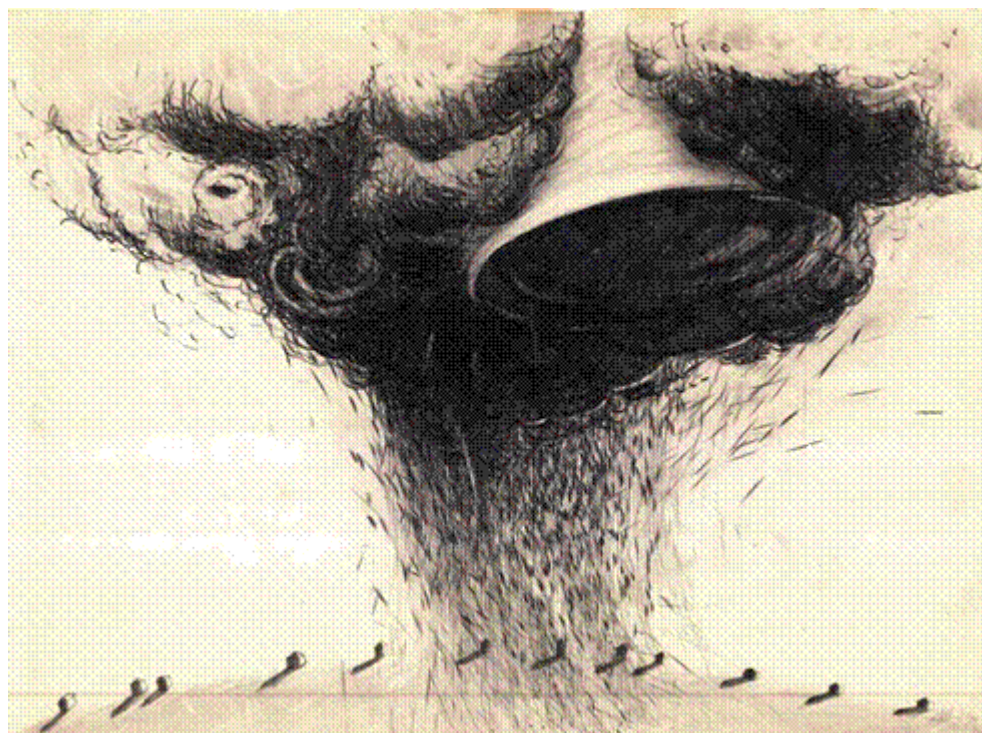
1993: Σχολή Καλών Τεχνών Saint Etienne, «La Serre»

ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

2004: «Αθήνα by Art», Πολιτιστική Ολυμπιάδα, Δήμος Αθηναίων, Ένωση Ελλήνων Τεχνοκριτών Α.Ι.Σ.Α., Αθήνα

2003: Αίθουσα Λόγου και Τέχνης της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, «Τρεις Γενιές Ζωγράφων Στηρίζουν την Θράκη», Αθήνα

2002: Γκαλερί Αμυμώνη, «Εικόνες της Λίμνης», Ιωάννινα

ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΧΑΣ

Ο Κώστας Λαχάς γεννήθηκε το Μάιο του 1936 στο Κάτω Θεοδωράκι του Κιλκίς. Πέρασε τα εφηβικά του χρόνια στο Κιλκίς, όπου και αποφοίτησε από το εξατάξιο τότε Γυμνάσιο το 1955, ενώ τον ίδιο χρόνο ξεκίνησε τις σπουδές του στο Τμήμα Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης. Παράλληλα με τις σπουδές του ξεκίνησε και η ενασχόληση του με το θέατρο, συμμετέχοντας στην ομάδα που δημιούργησε το Θέατρο Κήπου της Θεσσαλονίκης και μετά στην Αθήνα, θητεύοντας στο Θέατρο Τέχνης του Καρόλου Κουν. Επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη ασχολούμενος περιστασιακά με το θέατρο (Ορνίθες του Κουν κ.α.) όπου και εγκαταστάθηκε μόνιμα μετά το πέρας των σπουδών του, εργαζόμενος στην "Τέχνη Μακεδονική Καλλιτεχνική Εταιρεία", ενώ το 1961 προσλαμβάνεται από το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος (ΚΘΒΕ), στη Γραμματεία του οποίου ασχολείται με τη διοργάνωση των θεατρικών παραστάσεων στη Θεσσαλονίκη και τις περιοδείες του ΚΘΒΕ στη Βόρειο Ελλάδα, μέχρι το 1965, οπότε και παραιτείται. Ζωγραφίζει και γράφει από το 1960, παίρνει μέρος σε ομαδικές εκθέσεις σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, ενώ παράλληλα δημοσιεύει πεζογραφήματα και ποιήματα.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1962: Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης

1964: Συλλογή πεζογραφημάτων με τον τίτλο "Πεδίον οσφρήσεως"

Την ίδια χρονιά πραγματοποιεί τη δεύτερη του ατομική έκθεση στην αίθουσα της "Τέχνης ΜΚΕ" στη Θεσσαλονίκη.

ΜΕΡΟΣ 2^ο

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΕΧΝΗ-ΟΡΙΣΜΟΣ

Το εγχείρημα που αφορά την οριοθέτηση ή τον προσδιορισμό της ιδιαιτερότητας της τέχνης είναι τρομακτικά δύσκολο, αλλά αναγκαίο, προκειμένου να εξετάσουμε στη

συνέχεια, στα πλαίσια της διδασκαλίας και της μάθησης, τα απαραίτητα εργαλεία που θα επιτρέψουν σε κάθε παιδί να αποκτήσει πρόσβαση στην τέχνη μέσα από ένα σχολικό μάθημα, δηλαδή να έχει πρόσβαση στις συμπεριφορές, στις γνώσεις, στις πρακτικές και στα έργα που συνιστούν την ιδιομορφία της καλλιτεχνικής κουλτούρας.

“ Μιλάμε γενικά για τέχνη από την φιλοσοφική περίοδο που αρχίζει το δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα και φθάνει στο αποκορύφωμα της με τους ρομαντικούς. Πιο πριν, έλεγαν, “καλές τέχνες” ή “Μούσες”. Ο όρος είναι σχετικά πρόσφατος με την έννοια που μας ενδιαφέρει, η τέχνη στον ενικό-την οποία φορτώνουμε ορισμένες φορές με ένα άχαρο κεφάλαιο: “ η Τέχνη”- υποδηλώνει κάτι καινούριο, και όχι μόνο το άθροισμα της αρχιτεκτονικής, της ζωγραφικής, της γλυπτικής, της ποίησης, της μουσικής...: αρχίσαμε να μιλάμε για “την τέχνη” τη στιγμή ακριβώς που εννοήσαμε την ουσία της, τη στιγμή ακριβώς που την θεωρήσαμε ως αυτόνομη πολιτιστική εκδήλωση” (C. Brunet, 1995).

Τα πράγματα γύρω από την τέχνη περιπλέκονται, διότι μπορεί κανείς να προσεγγίσει της έννοια της τέχνης με δύο τρόπους, οι οποίοι δίνουν αφορμή σε πολύ διαφορετικές αντιλήψεις.

Η πρώτη είναι μια ουσιοκρατική φιλοσοφική προσέγγιση και αποσκοπεί να απαντήσει στο ερώτημα: “Τι είναι τέχνη;”. Είναι μια εκ των έσω προσέγγιση της τέχνης. Με άλλα λόγια, το ζητούμενο είναι να βρεθούν ορισμένες σταθερές, ένας αξιωματικός ορισμός, τέτοιος που να ενοποιήσει το σύνολο των έργων, τα οποία θεωρούνται από την ίδια φύση τους έργα τέχνης. Θα μιλήσουμε για το ωραίο, για το ύφος, για τη μεγαλοφυΐα του καλλιτέχνη, για την τεχνική του ικανότητα, κλπ. Με λίγα λόγια, η τέχνη βρίσκεται, από αυτήν την άποψη, μέσα στο ίδιο το έργο τέχνης, αλλά έξω από το υποκείμενο.

Η δεύτερη αντίληψη είναι μια “εμπειρική” φιλοσοφική προσέγγιση, η οποία δοκιμάζει να απαντήσει στο ερώτημα “Πότε υπάρχει τέχνη;” (A. Danto, 1981), Πρόκειται για μια εκ των έξω προσέγγιση της τέχνης. Με άλλα λόγια, γεγονός καθ’ εαυτό, και γίνεται ένα αναφορικό συμβάν. Αρκεί, λοιπόν, να αποφασίσει το υποκείμενο ότι κάτι είναι τέχνη για να γίνει ένα έργο αποδεκτό ως τέτοιο ή για να ενταχθεί σε ένα πλαίσιο που το προσδιορίζει ως τέτοιο (το μουσείο). Δηλαδή, “η περιγραφή της τέχνης θα ήταν σε αυτήν την περίπτωση κοινωνιολογική και θεσμική” (C. Brunet, 1995). Η τέχνη είναι, έτσι, μια απόφαση του υποκειμένου και δεν έχει καμία σχέση με τις αρετές που παραδοσιακά καταγράφονται ως καλλιτεχνικές, δηλαδή με την ευφυΐα της

χειρονομίας, την πινελιά, το ύφος, κλπ. Με λίγα λόγια, η τέχνη, στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, είναι μια απόφαση του καλλιτέχνη ή του θεατή, ή αποτέλεσμα διαμεσολαβήσεων (τα μουσεία, το εμπόριο της τέχνης). Η τέχνη είναι υπόθεση “έκθεσης”, πλαισίου, ή βρίσκεται μέσα στο ίδιο το υποκείμενο (είμαι καλλιτέχνης).

Οι δυο αυτές προσεγγίσεις της τέχνης μας μαθαίνουν ένα πράγμα: είναι εξαιρετικά δύσκολο να προσδιορίσουμε την έννοια της τέχνης, διότι ο όρος τέχνη είναι η αποκρυστάλλωση δυο φαινομένων: από τη μια πλευρά του πράττειν και από την άλλη της αισθητικής πρόσληψης. Όλο το ζήτημα είναι να μάθουμε ποια είναι η σχέση αιτιότητας που τα συνδέει.

Πράγματι, η διαφορά των δύο αντιλήψεων, τις οποίες εκθέσαμε πιο πάνω, έγκειται στο εξής: είτε η τέχνη είναι άμεσα συνυφασμένη με τη φόρμα και η αισθητική θα αναλάβει να αναγνώσει αυτή τη φόρμα, να αποκαλύψει σε τι οφείλεται η αξία του έργου ως έργου τέχνης, τι υπάρχει κλεισμένο στο εσωτερικό του που το κάνει καλλιτεχνικό, είτε η αισθητική είμαι μια συμπεριφορά του υποκειμένου που μπορεί να προσδώσει καλλιτεχνική αξία σε οποιοδήποτε αντικείμενο. Η τέχνη είναι, λοιπόν, μια θεμιτή απόφαση του υποκειμένου: αν το υποκείμενο θεωρεί κάτι ως τέχνη, κανείς δεν μπορεί να του εναντιωθεί, κανείς δεν μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση την καλλιτεχνική αξία που αποδίδει στο έργο. Η τέχνη δεν είναι άμεσα συνυφασμένη με μια φόρμα, αλλά με μια συμπεριφορά.

Επομένως ως τέχνη θα μπορούσαμε να ορίσουμε την ενέργεια του ανθρώπου να ανακαλύπτει το ωραίο και το όμορφο και με ποικίλες μορφές να το μορφοποιεί και να το προβάλλει. Με την τέχνη επιτυγχάνεται η αισθητική μορφοποίηση του εσωτερικού κόσμου του καλλιτέχνη, των σκέψεων, των συναισθημάτων και των πόθων του.

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ακούμε συχνά να μιλούν για την τέχνη ως έναν τομέα ιδιαίτερα παιδαγωγικό. Όμως, πίσω από αυτό το στερεότυπο κρύβεται μια εντελώς συγκεχυμένη αντίληψη για την τέχνη και για το παιδί σε σχέση με την τέχνη.

Προσπαθήσαμε να αποδείξουμε γιατί τα διάφορα μαθήματα δεν έχουν καθ' εαυτά παιδαγωγικό χαρακτήρα, και τον αποκτούν όταν δίνουν στους μαθητές τη δυνατότητα είτε να θέτουν ερωτήματα σχετικά με τον κόσμο που τους περιβάλλει, είτε να προσφέρουν απαντήσεις. Δεν έχει λοιπόν το ίδιο το αντικείμενο του μαθήματος παιδαγωγικό χαρακτήρα, αλλά η σχέση με το αντικείμενο. Εκείνο που έχει σημασία, συνεπώς, για τον εκπαιδευτικό είναι να βρει μαθησιακές-διδασκτικές συνθήκες που να έχουν νόημα για τον μαθητή, έτσι ώστε να μπορεί και αυτός με τη σειρά του να έχει, σε σχέση με τις δραστηριότητες του, ιδιαίτερες προθέσεις και ενδιαφέροντα.

Τι εννοούμε λοιπόν όταν δηλώνουμε ότι η τέχνη έχει παιδαγωγικό χαρακτήρα; Προσδίδουμε στο αντικείμενο μια λειτουργία και ένα νόημα, υποθέτοντας ότι το παιδί θα πρέπει να προσαρμοστεί σε τούτο το “σύμφυτο” με το αντικείμενο νόημα, προκειμένου να διαπαιδαγωγηθεί. Με άλλα λόγια, καθορίζουμε το αντικείμενο και τη μορφή σχέσης με το αντικείμενο.

Όταν λέμε ότι η τέχνη έχει παιδαγωγικό χαρακτήρα, μας έρχεται στο νου η αφύπνιση, η εξέλιξη, η ευαισθησία, λες και η επαφή και μόνο με την τέχνη (μέσω μιας πρακτικής ή μιας πρόσληψης) ισοδυναμεί με την διαπαιδαγώγηση, την αφύπνιση, την καλλιέργεια, λες και η τέχνη έχει φύσει παιδαγωγικό χαρακτήρα. Ποια είναι, όμως, η αντίληψη της τέχνης που υπόκειται σε αυτό τον ισχυρισμό; Τι θα σήμαινε αυτή η επιλογή; Το Σχολείο πρέπει μήπως να εναρμονιστεί με τη μοντέρνα και τη σύγχρονη τέχνη και να θεωρήσει την τέχνη ως μια δυνατότητα για το παιδί, προκειμένου να βρει το δρόμο του στον κόσμο όπου ζει; Ή οφείλει, αντίθετα, να είναι συντηρητικό; Υπάρχει ένα παιδαγωγικό διακύβευμα στη μια ή την άλλη προσέγγιση της τέχνης, τις οποίες υπαινιχθήκαμε πιο πάνω;

Θα θέσουμε δύο ερωτήματα: - Ποια είναι η επιλογή του Σχολείου απέναντι στις δύο προσεγγίσεις της τέχνης για τις οποίες μιλήσαμε; Πως έγινε η καλλιτεχνική αγωγή στο Σχολείο σήμερα και πως ήταν χθες; -Ακόμα και εκείνοι που θεωρούν ότι η τέχνη έχει καθαρά παιδαγωγικό χαρακτήρα δεν αρνούνται ότι χρειάζεται μια καλλιτεχνική εκπαίδευση. Δεν υπάρχει σε αυτό το σημείο μια αντίφαση; Αν η τέχνη είχε εκ φύσεως παιδαγωγικό χαρακτήρα, δεν θα ήταν απαραίτητο να οδηγήσει ένας παιδαγωγός το παιδί προς την τέχνη! Δεν υπάρχει άραγε εδώ ένα είδος “προκατασκευασμένης ιδέας”, η οποία στην πραγματικότητα συγκαλύπτει μια

προτυποποίηση εκείνου που ορίζουμε ως τέχνη, και το οποίο θέλουμε να μεταβιβάσουμε στο παιδί, εν ονόματι της διαπαιδαγώγησης;

ΚΥΡΙΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ποιοι στόχοι είναι πιθανότερο να προαγάγουν τη μακροπρόθεσμη και αυτοκατευθυνόμενη μελέτη της τέχνης; Η τέχνη έχει νόημα για τα παιδιά μόνο όταν τη βιώνουν ως βασική μορφή έκφρασης και ως ανταπόκριση στη ζωή. Αυτοί οι δύο τρόποι- η έκφραση και η ανταπόκριση- είναι αλληλένδετοι. Και οι δύο είναι απαραίτητοι για το σχεδιασμό των επιδιώξεων που αποσκοπούν στην προσωπική πλήρωση, στη μελέτη της καλλιτεχνικής κληρονομιάς και στη μελέτη των κοινωνικών στοιχείων της τέχνης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Για να μπορέσουμε να αναλύσουμε καλύτερα τη σχέση της τέχνης με την εκπαίδευση και πως η μία επηρεάζεται από τη άλλη, επισκέφθηκα το 2^ο Νηπιαγωγείο Γιαννιτσών, όπου με την βοήθεια των παιδιών πραγματοποίησα μια παρατήρηση-δραστηριότητα πάνω στο κομμάτι της ζωγραφικής.

Ξεκινώντας λοιπόν, το Θέμα της δραστηριότητας αυτής, ήταν αρχικά να κάνουμε μια σύντομη συζήτηση με τα παιδιά σχετικά με το τι είναι η τέχνη, οι καλλιτέχνες-ζωγράφοι και να σχολιάσουμε τις ιδέες τους. Έπειτα τους έδειξα σε φωτογραφίες διάφορα έργα ζωγράφων και να τις περιγράψουν. Η ομάδα των ζωγράφων που διάλεξα ήταν συγκεκριμένη. Οι ζωγράφοι ήταν ο Βαγγέλης Δημητράς,

Κώστας Λούστας και Δημήτρης Ξόνου. Η επιλογή των συγκεκριμένων ζωγράφων έγινε, διότι, στα έργα τους υπάρχει τις περισσότερες φορές η ανθρώπινη μορφή και κινούνται σε μια διάθεση εξπρεσιονισμού (δηλαδή η τάση που έχουν οι καλλιτέχνες να παραμορφώνουν την πραγματικότητα στα έργα τους), με δυνατές μορφές, άμεσες χειρονομίες, που φέρουν ως αποτέλεσμα μια έντονη πλοκή μέσα στο έργο και μέσα από τα κοντραμπάσα (κόντρα χρώματα) που χρησιμοποιούν. Η ζωγραφική επίσης αυτών είναι κοντά στην αυθόρμητη χειρονομία της παιδικής ζωγραφικής, άρα θα ήταν πιο εύκολο στο να τα επεξεργαστούν τα νήπια.

Έπειτα αφού τα παιδιά περιγράψουν τις εικόνες των έργων και συζητήσουμε για αυτές, καλούνται να ζωγραφίσουν κάτι ίδιο ή έστω ότι σε πιο κοντινό με τα έργα που είδαν, χρησιμοποιώντας μαρκαδόρους, ξυλομπογιές, κυρομπογιές ή τέμπερες.

Τα παιδιά από την αρχή φάνηκαν να έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για τους ζωγράφους, θέλανε να πούνε πολλά και ακόμα περισσότερο φάνηκε να ενθουσιάστηκαν όταν τους είπα να γίνουν και αυτά ζωγράφοι και να “μιμηθούν” τους συγκεκριμένους ζωγράφους.

ΕΡΓΑ ΖΩΓΡΑΦΩΝ

ΕΡΓΑ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Με μια πρώτη ματιά από τα αποτελέσματα των έργων των παιδιών, αντιλαμβανόμαστε μια ποικίλα μορφή αντίληψης τους για τα συγκεκριμένα έργα των ζωγράφων.

Στις πρώτες ζωγραφιές παρατηρούμε ότι τα συγκεκριμένα παιδιά, ήρθαν πιο κοντά με το έργο του καλλιτέχνη. Αυτό συμβαίνει είτε επειδή ήταν πιο παρατηρητικά την ώρα της περιγραφής των εικόνων, είτε επειδή μπορεί να έχουν καλύτερες καλλιτεχνικές δεξιότητες από τα υπόλοιπα. Όπως και να έχει είναι εντυπωσιακή η αντιγραφή των έργων από τα χρώματα μέχρι και στα σχήματα.

Ακόμα παρατηρούμε ότι όλα τα παιδιά επέλεξαν να ζωγραφίσουν το έργο του Δημήτρη Ξόνογλου. Αυτό συνέβη ίσως επειδή τα έργα του συγκεκριμένου ζωγράφου είναι πιο κοντά στην αφηρημένη παιδική ζωγραφική, καθώς επίσης και τα χρώματα είναι τόσο έντονα και ζωντανά, κάτι που τραβάει το ενδιαφέρον των παιδιών.

Ωστόσο η τέχνη έχει τη δύναμη να ζωογονεί συναισθήματα και ιδέες, η εκφραστική όμως λειτουργία μιας μορφής εξαρτάται από το αν έχει δημιουργηθεί έτσι ώστε να συλλαμβάνει το ακριβές συναίσθημα και την εικόνα της εμπειρίας μας. Λίγα παιδιά είναι από τη φύση τους, τόσο προικισμένοι καλλιτέχνες ώστε να μπορούν να εκφραστούν εύκολα, ακόμη και χωρίς την ανάγκη ενός περιβάλλοντος που να τα υποβληθεί. Για να επιτύχουν τα παιδιά την προσωπική πλήρωση δημιουργώντας τέχνη, χρειάζονται την ευαίσθητη καθοδήγηση των ενηλίκων στο να κατακτήσουν τις ακόλουθες βασικές κινήσεις κατά την καλλιτεχνική διαδικασία: να δημιουργούν ιδέες για προσωπική έκφραση, να ανακαλύπτουν τις οπτικές ποιότητες για να εκφράσουν ιδέες και συναισθήματα και να χρησιμοποιούν τα μέσα για να μεταδώσουν μια εκφραστική πρόθεση.

2^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Το θέμα της δεύτερης δραστηριότητας είναι ότι τα παιδιά καλούνται ομαδικά να κατασκευάσουν το έργο που επέλεξαν να ζωγραφίσουν σε μια τρισδιάστατη μορφή. Αφού μαζευτήκαμε να συζητήσαμε το θέμα, έδειξα στα παιδιά μια παρόμοια

τριδιάστατη μορφή. Τα παιδιά λοιπόν θα πρέπει με υλικό από χαρτόκουτο και τέμπρες να δημιουργήσουν ένα τριδιάστατο πρόσωπο, έτσι όπως φαντάζονται αυτά ότι είναι ένα πρόσωπο και σύμφωνα με τα έργα των ζωγράφων προηγουμένως.

Τριδιάστατο πρόσωπο των παιδιών

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Στο σημείο αυτό παρατηρούμε για ακόμα μια φορά, ότι τα παιδιά επέλεξαν να δημιουργήσουν για πρόσωπο το έργο του Δημήτρη Ξόνογλου. Διότι όπως είπαμε και προηγουμένως τα έργα του είναι πιο κοντά στην αυθόρμητη ζωγραφική των νηπίων, αλλά και στα έντονα χρώματα που χρησιμοποιεί. Επίσης τα ίδια τα παιδιά μέσα από συζητήσεις που κάναμε για την συγκεκριμένη επιλογή τους, απάντησαν ότι το έργο

τους έμοιαζε πιο πολύ με πρόσωπο από ότι τα έργα των άλλων ζωγράφων. Ακόμα τους άρεσαν πολύ και τα χρώματα.

3^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Ως 3^η δραστηριότητα, επέλεξα να υλοποιήσω την πρώτη δραστηριότητα, αλλά αυτή την φορά σε τάξη δημοτικού. Για να μπορέσουμε να δούμε την επιρροή της τέχνης στην εκπαίδευση μεγαλύτερων τάξεων από του νηπιαγωγείου. Τα παιδιά, που πραγματοποίησαν την δραστηριότητα ήταν της 6^{ης} τάξης Δημοτικού, του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Γιαννιτσών.

Αφού λοιπόν συζητήσα και έδειξα με τον ίδιο τρόπο τα έργα των τριών ζωγράφων, ζήτησα από τα παιδιά να ζωγραφίσουν όπως θέλουν και φαντάζονται ένα από τα έργα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σε αυτή τη δραστηριότητα λοιπόν είναι εμφανής το πόσο πιο κοντά ήρθαν με την τέχνη των ζωγράφων τα παιδιά του Δημοτικού. Φαίνεται ότι μπορούν να αντιληφθούν πολύ καλύτερα και σε μεγαλύτερο βαθμό τις λεπτομέρειες, τα σχήματα, τα χρώματα.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΕ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Οι πρώτες εμπειρίες του παιδιού γύρω από τη δημιουργία τέχνης και την απόκριση στις οπτικές μορφές θα πρέπει να είναι πλούσιες, ποικίλες και να συμβαδίζουν με το επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού.

Επομένως τα παιδιά στην ηλικία των τεσσάρων ή πέντε ετών, αντιλαμβάνονται ότι οι γραμμές και τα σχήματα μπορούν να συμβολίζουν ανθρώπους, ζώα αντικείμενα. Αρχίζουν να περιγράφουν με λόγια αυτό που διηγείται το έργο τους. Θα πρέπει να τα ενθαρρύνεται να μιλούν για τα έργα τους διότι, όταν ρηματοποιούν, ενισχύεται η επίγνωση τους ότι οι οπτικές μορφές συσχετίζονται με τα βιώματα. Περίπου το 30% των τετράχρονων και το 80% των πεντάχρονων παιδιών έχουν κάτι στο νου τους πριν

αρχίσουν να δημιουργούν ένα έργο. Τέλος στα τρισδιάστατα έργα, η επιδεξιότητα συνδέεται εμφανέστατα με την φυσική δύναμη και τον έλεγχο των κινήσεων. Παρ' όλα αυτά τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας μπορούν, όταν τα καθοδηγούμε και έχουν εύκολη πρόσβαση στα υλικά, να μάθουν να τσιμπούν, να μαδούν, να κάνουν μπάλες και να φτιάχνουν υφές με τον πηλό κ.α.

Από την άλλη στις τελευταίες τάξεις του δημοτικού η ζωγραφική των παιδιών που γίνεται χωρίς καθοδήγηση είναι συνήθως λεπτομερής και έχει επίκαιρη σύνδεση με την άμεση εμπειρία τους. Συγκεκριμένα στην έκτη τάξη τα παιδιά αρχίζουν να χρησιμοποιούν τη μερική επικάλυψη, τη μείωση του μεγέθους, τις συγκλίνουσες γραμμές και τα ατμοσφαιρικά εφέ για να δημιουργήσουν την ψευδαίσθηση του βάθους. Οι χρωματικές επιλογές γίνονται λεπτότερες και περισσότερο εκφραστικές, ειδικά όταν τα παιδιά έχουν προηγουμένως διδαχτεί πως να αναμειγνύουν τα χρώματα. Πολλά παιδιά επίσης της έκτης τάξης ενδιαφέρονται να απεικονίσουν το φως και τη σκιά και να παραστήσουν χρωματικά διάφορες ψυχικές διαθέσεις. Συχνά οι ποιότητες των γραμμών και της υφής απηχούν τον γραφικό χαρακτήρα του παιδιού. Τα παιδιά χρησιμοποιούν τις διαγώνιες γραμμές με μεγαλύτερη εμπιστοσύνη για να εκφράσουν την κίνηση, βελτιώνουν βαθμιαία τις σχέσεις μεγέθους και αντιλαμβάνονται καλύτερα τις αναλογίες. Ωστόσο δεν παύουν να υπερτιμούν ή να υποτιμούν το μέγεθος των πολύπλοκων λεπτομερειών και το σχήμα των εξωτερικών περιγραμμάτων.

ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ένας από τους βασικούς σκοπούς της Εκπαίδευσης είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του νέου ανθρώπου, σε γνωστικό, ηθικό, κοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο. Μία καινοτομική διδακτική μέθοδος που χρησιμοποιείται στην Εκπαίδευση, σε πολλές χώρες, αφορά την αξιοποίηση των έργων Τέχνης, γιατί κάθε καλλιτεχνικό έργο δεν αποτελεί απλώς μια έκφραση, αλλά μια δημιουργική έκφραση, πολυσχιδούς παιδευτικής αξίας.

Οι μαθητές μπορούν να ωφεληθούν, αλλά και αμεσότερα να διδαχθούν, μέσα από την επαφή τους με διάφορες μορφές αισθητικής έκφρασης (ζωγραφική, μουσική, χορό, λογοτεχνία, θέατρο, κινηματογράφο κ.λπ.). Συγκεκριμένα, η επαφή με την Τέχνη τούς βοηθάει να αναπτύσσονται ολόπλευρα, να αποκτήσουν ευαισθησία, ικανότητα για

μάθηση, κριτική σκέψη και δημιουργικότητα και συντελεί στην καλύτερη κατανόηση του εαυτού τους, των άλλων ανθρώπων και του κόσμου, με περισσότερο ολιστικούς τρόπους

Η Εκπαίδευση μέσω της Τέχνης, αλλά και η αξιοποίηση της Τέχνης στην Εκπαίδευση γίνεται ολοένα και συστηματικότερη τα τελευταία χρόνια. Η ένταξη αυτή δεν έχει ασφαλώς στόχο να κατακλύσει το μαθητή με γνώσεις, αλλά τον παρωθήσει να παρατηρήσει, να ερευνήσει, να πειραματιστεί, να φανταστεί και να κάνει τους δικούς του συσχετισμούς, μέσω των συναισθημάτων, με επιθυμητό αποτέλεσμα να ενθαρρύνεται η ανακάλυψη, η σύγκριση, ο στοχασμός, η κριτική και δημιουργική σκέψη, έτσι ώστε τελικά ο μαθητής να διαμορφώσει το δικό του σύστημα αξιών.

Ένα ουσιαστικό «παιδαγωγικό» πλεονέκτημα των εικαστικών Τεχνών συνίσταται στην ερμηνευτική δραστηριότητα που προϋποθέτουν, η οποία «αναγκάζει» κάθε φορά τον θεατή-αναγνώστη να αφήσει την απλή παθητική κατάσταση, στην οποία μπορεί να βρίσκεται και να δραστηριοποιηθεί προκειμένου να αντιμετωπίσει, να κατανοήσει και να απολαύσει ένα έργο Τέχνης, επομένως να το ανα-δημιουργήσει, κατά τα δικά του μέτρα

Από την άποψη αυτή, τα έργα Τέχνης ασκούν πνευματική επίδραση και επιδέχονται πολλαπλές ερμηνείες. Ο συσχετισμός των εναλλακτικών αυτών ερμηνειών μπορεί τελικά να συμβάλει στη δημιουργία πολιτισμού. Οι Τέχνες σχεδόν πάντοτε συνεπάγονται ερμηνευτικές δράσεις, με καταβολή πνευματικών προσπαθειών, από την πλευρά των θεατών, των ακροατών ή των αναγνωστών, για να αποσαφηνίσουν τις πιθανές σημασίες των καλλιτεχνικών έργων

Η παρατήρηση ενός έργου Τέχνης προϋποθέτει πολλές δεξιότητες, όπως την οπτική διεργασία, την αναλυτική σκέψη, τις ερωτήσεις-κλειδιά, τον έλεγχο των υποθέσεων, τη λεκτική επιχειρηματολογία κ.λπ. Επίσης, η Τέχνη ενθαρρύνει τη δημιουργία ποικίλων συνδέσεων με κοινωνικά θέματα, φιλοσοφικές θέσεις και απόψεις, χαρακτηριστικά της τυπικής δομής και προσωπικές ανησυχίες. Όλα αυτά φανερώνουν ότι η Τέχνη είναι μια σύνθετη δραστηριότητα.

Η τέχνη όταν διδάσκεται σωστά, παρέχει ευκαιρίες στα παιδιά να χρησιμοποιούν την φαντασία τους και να αναπτύξουν την κρίση τους. Στην τέχνη, δεν

υπάρχουν κανόνες που πρέπει απαραίτητα να ακολουθεί το παιδί ή τύποι τους οποίους πρέπει να αποδείξει. Στην τέχνη το παιδί πρέπει να στηρίζεται στην κρίση του, τη σπουδαιότερη ίσως νοητική ικανότητα του ανθρώπου.

Το παιδί έχει ανάγκη από τις Τέχνες για να προσδιορίσει την ταυτότητά του, να αντιληφθεί τον εαυτό του ως μέρος του πολιτισμικού συνόλου, να καλλιεργήσει και να διευρύνει την αντίληψή του, να επεκτείνει την ικανότητά του να εκφράζεται και να επικοινωνεί, ν' αναπτύσσει τη φαντασία του, να μάθει να υποθέτει και να διατυπώνει κρίσεις.

Αρκετοί παιδαγωγοί και ιστορικοί της Τέχνης στρέφονται στην ένταξη και τις διδακτικές δυνατότητες που προσφέρει το εικαστικό έργο στην Εκπαίδευση. Κατά τον Gloton τα έργα Τέχνης αποτελούν τεκμήρια, πηγές, όπου εκφράζονται με αυθεντικό τρόπο οι αντιλήψεις μιας εποχής για τον κόσμο και τον άνθρωπο, οι γενικότερες τάσεις ενός πολιτισμού και, μάλιστα, πιο ανάγλυφα και πιο εύγλωττα από ό,τι με τις αφηρημένες ιδέες των λεκτικών κειμένων. Άλλωστε, η εικαστική έκφραση αποτελεί έναν διεθνή κώδικα επικοινωνίας, μέσω του οποίου αποκαλύπτεται η ενότητα της πνευματικής ζωής

Ακόμα ερευνητικά Προγράμματα υποστηρίζουν ότι οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα και πιο ολοκληρωμένα μέσω της συμμετοχής τους σε δραστηριότητες, που στηρίζονται στη στοχαστική και εκπαιδευτική καλλιτεχνική γνώση. Έτσι σχεδιάστηκαν ανάλογες δραστηριότητες, ώστε να ταιριάζουν σε διάφορες αίθουσες διδασκαλίας και σε διαφορετικά προγράμματα σπουδών, για να μπορούν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί να τις χρησιμοποιούν με τον καλύτερο τρόπο και για διάφορους διδακτικούς σκοπούς

Τα Προγράμματα Εκπαίδευσης μέσω της Τέχνης δίνουν έμφαση στις μορφές σκέψης που κάνουν εφικτή την ευαίσθητη και φαντασιακή δημιουργία εικόνων, καλλιεργούν τις μορφές αντίληψης που κάνουν τους μαθητές ικανούς να «διαβάζουν» τις ιδιότητες του ορατού κόσμου, αλλά και προάγουν τις ικανότητες των μαθητών να περιγράφουν αυτές τις ιδιότητες με συμβολικό και δημιουργικό τρόπο.

Είναι πολύ σημαντικό πάντως η εισαγωγή στις Τέχνες, στο σχολικό πλαίσιο, να μη γίνεται αναγκαστικά, αλλά αβίαστα για τον κάθε μαθητή. Ο εκπαιδευτικός θα

πρέπει να ενθαρρύνει τους μαθητές να μυηθούν στην αποκωδικοποίηση της συμβολικής, εικαστικής γλώσσας. Η ικανότητα κατανόησης των Τεχνών από τους μαθητές διαμορφώνεται βαθμιαία, ως αποτέλεσμα κατανόησης και αλληλεπίδρασης ανάμεσα στη φυσική-κοινωνική ζωή και στην Τέχνη.

Η Τέχνη μπορεί τελικά να λειτουργεί και ως ένα διδακτικό πλαίσιο, που ολοκληρώνει το σχολικό πρόγραμμα μαθημάτων, αφού, προκειμένου να ερμηνευθεί, απαιτείται η παραβολή της με το αντίστοιχο ιστορικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Τα έργα Τέχνης είναι πολύ περισσότερο από απλές απεικονίσεις ή αναπαραστάσεις, που προσελκύουν το ενδιαφέρον, γιατί δίνουν τη δυνατότητα στο μαθητή να συμπληρώσει τη γνώση του από διάφορους χώρους και συσχετίζονται ζητήματα που αφορούν τον ατομικό και κοινωνικό εαυτό, όπως είναι η ηθική, η ειρήνη, η φιλία, η επιείκεια, η δικαιοσύνη, η ανάγκη του ανήκειν κ.ά.

3^ο Μέρος

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΣΑΚΙΡΗ ΓΙΩΡΓΟΥ

-Καλησπέρα κ. Τσακίρη, τι κάνετε;

-Καλησπέρα σας, πολύ καλά!

-Σε αυτή τη συνέντευξη θα θέλαμε να μάθουμε κάποια γενικά πράγματα για την ζωή σας σχετικά με τη ζωγραφική.

-Πολύ ωραία!!

Τι ήταν αυτό που σας έκανε να ακολουθήσετε την ζωγραφική;

-Χωρίς να κατάγομαι από οικογένεια που να αγαπούσε ιδιαίτερα την ζωγραφική, μάλλον η απομόνωση του χωριού, η κλειστή κοινωνία με οδήγησε στο να ασχολούμαι

με χειροναξία και η πιο εύκολη για ένα παιδί ήταν να χρησιμοποιήσει αυτά που έβρισκε πιο εύκολα στο σπίτι του, δηλαδή τα μολύβια, τα κραγιόνια του, τα χαρτιά, και έτσι από με ένα να μπω στην διαδικασία ενασχόλησης με τη ζωγραφική.

Με τι έχουν να κάνουν τα έργα σας;

-Ξεκίνησα από τη ζωγραφική, όπως προανέφερα, οι σπουδές μου ήταν πάντα στη ζωγραφική και την χαρακτηριστική αλλά πολύ γρήγορα ίσως επειδή την εποχή που ζούσα στην Φλωρεντία η Art Eprovera ήταν στα επάνω της σιγά σιγά άρχισα να χρησιμοποιώ υλικά μέσα στο έργο μου, φτωχά υλικά που έβρισκα κάθε μέρα και με ευκολία στον τόπο που ζούσα, γιατί όταν σπούδαζα στην Φλωρεντία ζούσα σε ένα χωριό έξω από αυτή και τα καλοκαίρια όταν επέστρεψα στην Ελλάδα, το εργαστήριό μου ήταν στον χωριό οπότε και εκεί έβρισκα με μεγάλη ευκολία πρωτογενή υλικά για τα έργα μου.

Ποια υλικά χρησιμοποιείται;

-Τα υλικά που χρησιμοποιώ είναι όπως προανέφερα, επειδή ξεκίνησα από την Art Eprovera υλικά τα οποία βρίσκω κάθε μέρα μπροστά μου, και επειδή τυχαίνει να δουλεύω και ως αγρότης, η καθημερινότητα μου, τα βιώματα μου δηλαδή μπήκαν και ως αντικείμενο του έργου μου. Έτσι ξύλο, μέταλλο, λαμαρίνα, χορτάρι, το νερό είναι όλα αυτά τα στοιχεία τα οποία κυριαρχούν στο έργο μου, σε μια διαρκή επικοινωνία και διάλογο του βιομηχανικού υλικού και του υλικού που προέρχονται μέσα από την φύση.

Ένα από τα καλύτερα έργα σας;

-Ενδεχομένως το πρώτο έργο που μου δημιούργησε το πέρασμα σε μια άλλη διαδικασία, σε έναν άλλο τρόπο ζωής και σκέψης ήταν το έργο που έκανα το 1993 με τίτλο «ΕΝΥΔΡΕΙΟ», σε ένα μεγάλο εκθεσιακό χώρο και συγκεκριμένα στο Γαλλικό Ινστιτούτο, έστησα ένα μεγάλο ενυδρείο όπου αναπαράχθηκαν ψάρια. Οι διαστάσεις του ήταν 18 μέτρα μήκος επί 3 μέτρα φάρδος, όπου υπήρχαν γύρω στα εκατό ψάρια, γριβάδια συγκεκριμένα. Εκεί μέσα πολλαπλασιάστηκαν και αναπαράχθηκαν γιατί μέσα στο έργο μου φρόντιζα οι συνθήκες να ήταν αυτές που επέβαλαν το εικαστικό αποτέλεσμα και όχι οι αισθητική. Δηλαδή καλλιέργησα όλους τους τρόπους εκείνους μέσα από τους οποίους θα μπορούσαν να αναπαραχθούν αυτά τα ζωντανά ψάρια. Και σαν συνέχεια μετά ήταν η ενασχόληση με το εκτροφείο των σαλιγκαριών, τα βατράχια σε χειμέρια νάρκη, με τα κλωσόπουλα που τα έδειξα 4 φορές, όπου μέσα σε

κλωσομηχανές παρήχθησαν κοτόπουλα, αλλά το έργο συγκεκριμένα που σηματοδότησε την μετ' έπειτα πορεία μου ήταν το «ΕΝΥΔΡΕΙΟ»

Ποια είναι η σχέση με τους μαθητές σας;

-Όσο αναφορά με τους μαθητές μου, νομίζω ότι έχω μια καλή σχέση, τουλάχιστον αυτό που εκλαμβάνω μέσα από τις συναντήσεις που έχω από τους πρώην φοιτητές μου που έχουν τελειώσει, γιατί οι νυν δουλεύουν, συμπεριφέρονται και συμπεριφέρομαι κατά το δοκούν και μέσα από περίσκεψη αλλά η σχέση μου με τους φοιτητές με έχει σε μια διαρκή εγρήγορση. Αυτό σημαίνει ότι με τσιγκλάει το γεγονός ότι συναναστρέφομαι, συνεσταβλίζομαι με νεότερους καλλιτέχνες να είμαι και εγώ ο ίδιος σε ετοιμότητα, να μην εφησυχάζω και πολλές φορές να βρίσκομαι σε μια διαρκή αναζήτηση νέων τρόπος έκφρασης, γιατί ο νέος καλλιτέχνης έχει τη φρεσκάδα της νιότης, νέες ιδέες και αυτό παρασύρει και εμάς τους γεροντότερους, που επειδή είχαμε την τύχη να βρεθούμε σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα όπως είναι η Σχολή Καλών Τεχνών να κλέβω από αυτούς παραστάσεις. Η φρεσκάδα τους πάντως είναι μοχλός. Αυτό είναι κίνητρο προσπάθειας για εμένα. Χαίρομαι να βλέπω παιδιά να δουλεύουν μέχρι αργά την νύχτα και να πετάνε. Το κέρδος αν είσαι ενεργός καλλιτέχνης είναι τεράστιο. Προσπαθείς να συνομιλήσεις εικαστικά μαζί τους, τεράστια πρόκληση και πάρα πολύ ευχάριστη.

Τι είναι η Τέχνη για εσάς;

-Η Τέχνη για εμένα είναι το οξυγόνο μου. Έγινε πλέον ένα με την ζήση μου, απαραίτητο. Θα μπορούσε βέβαια να κυριαρχεί πάνω στη ζωή μου το υπερεγώ της τέχνης να υποβόσκει και να ροκανίζει την ημέρα μου, αλλά η ύπαρξη της οικογένειας και η τεκνοποίηση τακτοποιεί τα πράγματα, σε φέρνει στα ίσα και νομίζω μέσα από την τέχνη και από τα παρελκόμενα αυτής νομίζω ότι είμαι ένας ευτυχισμένος άνθρωπος, ο οποίος μπορεί να χειριστεί την ζωή του και την καθημερινότητα του και να ευελπιστεί για τα καλύτερα του μέλλοντος.

Πιστεύεται ότι η Τέχνη μπορεί να επηρεάσει την Εκπαίδευση;

-Απολύτως. Υπάρχει μια ρήση που την χρησιμοποιώ μάλλον σε τακτούς χρόνους, ότι "άμα οι Δεινόσαυροι έκαναν τέχνη θα ξέραμε περισσότερα για αυτούς". Η τέχνη σηματοδοτεί, μάλλον διευκολύνει την ανάγνωση του παρελθόντος, είναι αυτή που γράφει την ιστορία. Ότι μαθαίνουμε για το παρελθόν είναι μέσα από την τέχνη. Το παιδί από την νήπια ηλικία μαθαίνει πριν να γράψει, πριν να φωνάξει, πριν να μιλήσει,

να χρησιμοποιεί γραφές οι οποίες ακολουθούν την κίνηση του χεριού. Το αυθόρμητο της παιδικής ζωγραφικής είναι αυτό που θα το μάθει αργότερα να μάθει να γράφει και ως εκ τούτου να διαβάζει. Θεωρώ ότι είναι απαραίτητο στη Εκπαίδευση και διαπιστώνουμε ότι χώρες όπου κανάκεψαν μέσα από τα καλλιτεχνικά τους σχολεία την τέχνη, είχαν πιο προοδευτικούς πιο σύγχρονους πιο ενημερωμένους πολίτες για να διαχειριστούν όπως προανέφερα το μέλλον. Άρα είναι απαραίτητο αντικείμενο, απαραίτητη ενασχόληση να ενθουσιάζουμε τα παιδιά, να ασχοληθούν και στο σπίτι και στο σχολείο με όλες τις εκφάνσεις της Τέχνης.

Ωραία, Ευχαριστώ πολύ!!

Και εγώ σας ευχαριστώ πάρα πολύ, σας εύχομαι τα καλύτερα για το μέλλον.

Επίσης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ολοκληρώνοντας λοιπόν την εργασία αυτή και έχοντας ως κύριο ερώτημα το πως επηρεάζεται η εκπαίδευση από την τέχνη, καταλήξαμε σε κάποια συμπεράσματα, μέσω της βοήθειας των ερευνητικών δραστηριοτήτων που υλοποιήθηκαν σε τάξεις νηπιαγωγείου και δημοτικού.

Μέσα λοιπόν από την επαφή με τα ίδια τα παιδιά, τους καλλιτέχνες και την τέχνη ταυτόχρονα, αντιληφθήκαμε ότι η τέχνη επηρεάζει απόλυτα την εκπαίδευση. Η τέχνη υπήρχε στην ζωή μας πριν την γέννηση μας, υπάρχει ακόμα και θα υπάρχει πάντα. Είναι η ιστορία μας και το ποιοι είμαστε. Επομένως είναι φυσικό να επηρεάζει όχι μόνο την εκπαίδευση αλλά και οτιδήποτε έχει σχέση με αυτή.

Η τέχνη είναι μέσο επικοινωνίας, έκφρασης συναισθημάτων, γλώσσα, ρυθμός, μουσική, χορός. Πόσο μάλλον όταν χρησιμοποιείται σε τάξεις νηπιαγωγείου. Μέσω των εικαστικών τεχνών είναι πιο εύκολο να κατανοήσουμε τα παιδιά, ακόμα και από μια απλή καθημερινή τους ζωγραφιά. Τα παιδιά συνήθως σε αυτές τις ηλικίες φοβούνται να εκφραστούν, αλλά με τα έργα τους μπορούμε να κατανοήσουμε πολλά περισσότερα από όσα θέλουν να δείξουν.

Εν κατακλείδι είναι λάθος να προσπερνάμε πολλές φορές την τέχνη και να αδιαφορούμε για αυτή, επειδή κάποιες φορές δεν την κατανοούμε. Χρειάζονται μόνο λίγα λεπτά για να επεξεργαστούμε και να βγάλουμε συμπεράσματα για ένα καλλιτεχνικό έργο, τι σημαίνει, τι συναισθήματά έχει, γιατί μπορεί να έγινε έτσι. Εξάλλου η τέχνη σηματοδοτεί το διαφορετικό, το αφηρημένο στο μάτι του καθενός, άρα στην τέχνη τίποτα δεν είναι λάθος. Είναι καλό λοιπόν να μαθαίνουμε για την τέχνη και να τη διδάσκουμε και στους νεότερους, γιατί η τέχνη είναι η ιστορία μας, η τέχνη είμαστε εμείς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Charpman L.H. (1993). Διδακτική της τέχνης. Αθήνα: Νεφέλη
- De Queiroz J.M. (2000). Το σχολείο και οι Κοινωνιολογίες του. Gutenberg: Nathan
- Αρντουεν Ι. (2000). Όψεις της Εικαστικής Δημιουργίας στη Θεσσαλονίκη μετά το 1960. Θεσσαλονίκη: Σχήμα & Χρώμα
- Επιμ. (1998). Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη. Αθήνα: Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου
- Επιμ. (1987). 4^η Έκθεση Συλλόγου Καλλιτεχνικών Εικαστικών Τεχνών Βόρειας Ελλάδας. Θεσσαλονίκη

Σάλλα-Δοκουμετζίδη Τ. (1996). Δημιουργική φαντασία και παιδική τέχνη. Αθήνα: Εξάντας

Παπανικολάου Ρ.Α. (1995). Η ζωγραφική στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο. Θεσσαλονίκη: Μικρός Πρίγκηπας

Ζορμπαλάς Σ. (1998). Τέχνη και κοινωνία. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης (2015):
<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/article/view/200>